

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

FİNANSAL OKURYAZARLIK:

**KAYSERİ İLİ SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah KÜÇÜKASLAN

Temmuz – 2017

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

FİNANSAL OKURYAZARLIK:

**KAYSERİ İLİ SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah KÜÇÜKASLAN

Temmuz – 2017

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

İŞLETME PROGRAMI

FİNANSAL OKURYAZARLIK:

**KAYSERİ İLİ SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah KÜÇÜKASLAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan AYAYDIN

TEMMUZ, 2017

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Hasan AYAYDIN danışmanlığında, Abdullah KÜÇÜKASLAN tarafından hazırlanan “Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışma, 07/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

Unvanı Adı SOYADI (Başkan)

[İmza]

Unvanı Adı SOYADI (Danışman)

[İmza]

Unvanı Adı SOYADI (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../.../2017

İsim - Soyisim

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐	Tezin tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐	Tezim sadece Gümüşhane Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☒	Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvurmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.....// 2017

ABDULLAH KÜÇÜKASLAN

ÖNSÖZ

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ve nihayet erdirilmesinde danışmanlığımı yürüten, zorlu tez sürecimde karşılaştığım tüm güçlükte tecrübeleri ile bana ışık tutan değerli danışmanım Doç. Dr. Hasan AYAYDIN ' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gümüşhane – 2017

ÖZET

[KÜÇÜKASLAN Abdullah]. Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, 2017, (XIII + 89)

Çalışma, Kayseri İlinde faaliyet gösteren 102 Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir'in finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın genel amacı ise finansal sistem dahilinde bulunan meslek elemanlarının finansal okuryazarlığa verdiği önem ve finansal okuryazarlığın sistemdeki yerinin tespitine ışık tutmaktır.

Araştırmada kullanılan veriler, literatür bağlamında oluşturulan anket vasıtasıyla elde edilmiştir. Veriler SPSS 20.0 Sosyal Bilimler İstatistik Analiz programında analiz edilmiştir. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlere uygulanan anket demografik bilgileri tanımlayan ifadeler ile finansal okuryazarlık düzeyini ölçer 13 sorudan meydana gelmektedir.

Araştırma neticesinde belli niteliklere sahip Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler arasında finansal okuryazarlık düzeyinde farklılıklar tespit edilmiş olup söz konusu farklılıkların en dikkat çekicisi ise mesleki deneyimin artması ile finansal okuryazarlık düzeyinin de artış göstermesidir. Bunun yanı sıra cinsiyet ve eğitim durumuna bağlı olarak finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı şekilde değiştiği gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Finans, Finansal Bilinç, Finansal Okuryazarlık.

ABSTRACT

[KÜÇÜKASLAN Abdullah]. Financial Literacy: A Research About Independent Accountants and Financial Advisors in Kayseri Province, Master Thesis, 2017, (XIII +89)

Work, 102 of which operates in the province of Kayseri, accountants and Financial Advisors aims to determine the level of financial literacy. The overall objective of the study the financial system and financial literacy the financial literacy of members of the profession in the place in the determination of the importance to shed light on the system.

The data to be used in research, in the context of the literature were obtained through a questionnaire. Statistical analysis the data were analyzed in SPSS 20.0 program of Social Sciences. Accountants and Financial Advisors demographic information questionnaire measures the level of financial literacy applied to describe with expressions that consists of 13 questions.

Research as a result of identified differences in the level of financial literacy among accountants and Financial Advisors with certain qualifications and professional experience of the aforementioned differences the most striking is to increase with the increase in the level of financial literacy. In addition, gender and educational status, depending on the level of financial literacy it was observed that significantly changed.

Key Words: Finance, Financial Awareness, Financial Literacy

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK

İÇ KAPAK

KABUL VE ONAY	ii
BİLDİRİM	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	1-31
1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı	1
1.2. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	4
1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi	6
1.4. Finansal Okuryazarlık ile İlişkili Kavramlar.....	9
1.5. Finansal Okuryazarlığın Etkileri.....	11
1.5.1. Kişisel Refah Düzeyine ve Aileye Katkıları	11
1.5.2. Finansal Piyasalara ve İktisadi Yapıya Katkıları	14
1.6. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	16
1.6.1. Finansal Eğitimin Amacı	19
1.6.2. Finansal Eğitimin Farklı Alanlardaki Önemi.....	19
1.6.2.1. İktisadi Değerler Açısından Önemi.....	20
1.6.2.2. Öğretim Kurumlarınca Sunulan Finansal Eğitim Programları ve Önemi	24
1.6.2.3. Kayıt Dışı Bireyler Açısından Önemi	25
1.6.2.4. Finans Teorileri Açısından Önemi	28
1.6.2.5. İşletmeler Tarafından Sunulan Finansal Eğitim Programları ve Önemi.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....32-48

2.1.	Dünya’da Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	32
2.1.1.	ABD’de Yapılan Çalışmalar	33
2.1.2.	AB’de Yapılan Çalışmalar	35
2.1.3.	Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar	37
2.1.3.1.	Almanya	37
2.1.3.2.	Avusturya	38
2.1.3.3.	Bulgaristan	38
2.1.3.4.	Çek Cumhuriyeti	39
2.1.3.5.	Fransa	39
2.1.3.6.	İngiltere	39
2.1.4.	Diğer Uluslararası Kuruluşlarda Yapılan Çalışmalar	40
2.1.4.1.	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü.....	40
2.1.4.2.	Dünya Bankası	42
2.1.4.3.	Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu	43
2.2.	Türkiye’de Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	44
2.2.1.	MEB Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	45
2.2.2.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	46
2.2.3.	SPK Tarafından Yapılan Çalışmalar	47
2.2.4.	FODER’in Yaptığı Çalışmalar	47
2.2.5.	TEB Tarafından Yapılan Çalışmalar.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAYSERİ İLİ SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....49-76

3.1.	Araştırmanın Amacı ve Araştırmanın Soruları	49
3.2.	Araştırmanın Varsayımları.....	49

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	50
3.4. Araştırmanın Kapsamı	50
3.5. Veri Toplama Araçları ve Yöntem.....	50
3.6. Araştırmanın Hipotezleri.....	50
3.7. Verilerin Analizi.....	51
3.8. Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Düzeyleri	51
3.9. Tanımlayıcı İstatistikler	51
3.10. Faktör Analizi.....	53
3.11. Varyans Analizi Testi ve t Testi Sonuçları	59
3.12. Korelasyon Analizi.....	66
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA	80
ÖZGEÇMİŞ.....	86
EK – 1	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Değişkenler ve Düzeyleri	51
Tablo 2: Mali Müşavirlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	52
Tablo 3: Mali Müşavirlerin Meslekte Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı.....	52
Tablo 4: Mali Müşavirlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	52
Tablo 5: Mali Müşavirlerin Gelir Durumuna Göre Dağılımı	53
Tablo 6: Finansal Okuryazarlık Ölçek maddelerinin Madde Ortalamaları İçin t Testi Sonuçları.....	54
Tablo 7: Finansal Okuryazarlık Ölçek Maddelerinin Faktör Özdeğerleri ve Faktör Yük Değerleri	55
Tablo 8: Finansal Okuryazarlık Ölçek Maddelerinin Düzenlenmiş Faktör Özdeğerleri ve Faktör Yük Değerleri.....	56
Tablo 9: Açıklanan Toplam Varyans Değerleri	56
Tablo 10: Faktörlerin Dağılımı	57
Tablo 11: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Dağılım	58
Tablo 12: Finansal Okuryazarlık Ölçeği Faktör Düzeylerine İlişkin Dağılım	58
Tablo 13: Cinsiyet Değişkeninin Finansal Okuryazarlık Düzeylerine Göre t Testi Tablosu	59
Tablo 14: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikler	61
Tablo 15: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 16: Gelir Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	64
Tablo 17: Gelir durumu değişkenine göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 18: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	65
Tablo 19: Eğitim Durumu Değişkenine göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları.....	66
Tablo 20: Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri İlişki Tablosu	67

Tablo 21: Cinsiyet Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları	67
Tablo 22: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları	69
Tablo 23: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları.....	71
Tablo 24: Gelir Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları	74

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı
s.	: sayfa
s.s.	: sayfa aralığı
v.s.	: vesaire

GİRİŞ

Bugün yaşadığımız kapitalist düzen dâhilinde mali bilgilere haiz olmak özellikle bireylerin finansal işlemlerini bilinçli şekilde gerçekleştirecek şekilde verileri elinde bulundurmak gibi hayati öneme sahip olan konuların ehemmiyeti yüksektir. Bu çalışmanın konusunun finansal sistem içerisinde, görevleri ve misyonları finansal sistemin devamı ve işleyişi ile ilgili olan kesimin finansal okuryazarlık seviyeleri olması ise önemi bir nebze arttırmıştır. Bu noktada araştırmanın meselesi her bireyin belirli bir ölçüde bilgi sahibi olması gereken finansal veriler noktasında esas bilgi sahibi olması gereken Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin ne ölçüde bilgi sahibi olduğunun araştırılmasıdır. Dünyada finansal okuryazarlık ile birçok finansal kavramın ilişkilendirildiği çalışmalar vardır. Türkiye’de yapılan çalışmaların ise genellikle finansal sistem dâhilinde doğrudan yer almayan, aktif olarak görev almayan öğrenci, ev halkı, işçi kesimlerine uygulandığı ancak Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir nezdinde finansal okuryazarlık düzeyi araştırmaya yer verilmediği görülmüştür.

Bu çalışmanın finansal sistemde aktif görev alan meslek mensuplarına, finansal konularda bilinçlendirmeyi amaçlayan kurumlara gerekli politikaların geliştirilmesi için bir yol haritası sunacağı umulmaktadır. Aynı zamanda finansal okuryazarlık çerçevesinde yeterli bilgiye sahip olunmayan boyutların tespit edilmesi ile finansal eğitim programlarının içeriğinin hangi noktalarda yoğunlaştırılması gerektiği konusunda ilgili kurumlara yol gösterilebilecektir.

Bu çalışma Türkiye’de Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir finansal yeterlilik düzeyini mülakat yöntemi ile ölçen başka bir çalışma ile sonuçların yöntem bakımından karşılaştırılmasına da olanak sağlayacaktır. Ayrıca çalışmada finansal okuryazarlığın hem bilgi hem de davranış boyutunda ölçülmesi finansal okuryazarlık konusunda bilgi ile davranış arasında boşluk olup olmadığı sonucuna ulaşılmasına olanak sağlamaktadır. Çalışmanın amacı Kayseri İlinde faaliyet gösteren 102 adet Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Son yıllarda, finansal piyasaların istikrarı için finansal okuryazarlık kavramı önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal piyasalar karmaşıklaştıkça, yeni finansal ürünler çıktıkça, finansal karar verme ve bu konularda sorumluluk alma konuları da artmaktadır. Bu durum finansal eğitimin, sadece bireylerin ve yatırımcıların korunması için değil, finansal piyasaların ve ekonominin gelişmesi açısından da önemli olduğunu göstermektedir.

Bilhassa çalışan kesim emeklilik hakları ve tasarrufları üzerinde kendileri söz sahibi olmak istediklerinden bu konularda finansal okuryazar olmanın önemi gittikçe artmaktadır. Finansal piyasaların yapılarındaki önemli değişiklikler ve gelişmiş ülkelerdeki demografik yapının değişimi de bu konunun önemini arttırmıştır (TCMB, 2011: 80).

Literatürde gelişme aşamasında bir kavram olarak kendisine yer bulan finansal okuryazarlık ile ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmış farklı tanımlara rastlanmaktadır. Bu yüzden, finansal okuryazarlık yeni bir kavram olduğundan henüz üzerinde fikir birliğine varılan belirli bir tanımı bulunmamaktadır. Bu durum, finansal okuryazarlık terimi için çeşitli tanımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Finansal okuryazarlıkla ilgili çeşitli terimler ve tanımlar bulunmasına rağmen, içeriklerinin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. İngiltere ve Kanada'da "finansal yeterlilik" (*financial capability*) terimi kabul edilmişken, Amerika Birleşik Devletlerimde "finansal okuryazarlık" (*financial literacy*) terimi tercih edilmektedir (Gökmen, 2012: 17). "Finansal farkındalık" (*financial awareness*) ve "finansal eğitim" (*financial education*) kavramları da kullanılan terimler arasındadır.

Türkçede "finansal okuryazarlık", İngilizce "financial literacy" teriminin karşılığı olarak genel kabul görmüştür. Okuryazar kişi bir konu hakkında bilgi sahibidir. Dolayısıyla, finansal okuryazar kişi de finansal konularda bilgi sahibidir. Finansal konularda bilgi sahibi olmak için bilginin ileri seviyede olmasına gerek yoktur; temel düzeydeki bilgi finans piyasalarında finansal okuryazarlığın öncelikli şartıdır. Bununla beraber, sadece bilgi sahibi olmak finansal okuryazar olmaya yetmez. Finansal bilgi,

tutum ve davranışlara yansıtıldığı sürece okuryazarlıktan bahsedilebilir (Gökmen, 2012: 18).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) tanımına göre finansal okuryazarlık; "İktisadi hayata katılımın sağlanması ve kişi ile toplumun finansal refahının sağlanması amacıyla, çeşitli finansal durumlarda etkili kararlar verebilmek için finansal kavramların bilgi ve anlayışı ile bu bilgi ve kavrayışı uygulama yeteneği, motivasyonu ve güvenidir" (www.oecd.org, 2015).

Lusardi, finansal okuryazarlığı, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ayırmaktadır. Faiz oranları hakkında yorum yapabilme, enflasyonun etkilerini algılayabilme, risk kavramını ve çeşitliliğini algılayabilmeyi temel finansal okuryazarlık içinde değerlendirirken; hisse senedi piyasası, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranları ile ilgili hesaplamaları gelişmiş finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirmektedir (Lusardi, 2008: 2-7).

Finansal okuryazarlık genel olarak, finansal risklerin ve fırsatların farkında olmak ve böylelikle bilinçli finansal kararlar alabilmek, seçimler yapabilmek şeklinde tanımlanabilir (Dredge, 2007: 3).

Bir diğer tanıma göre ise finansal okuryazarlık; basit ekonomik ve finansal konseptler konusunda bilgi sahibi olarak bu türden bilgilerin ve aynı zamanda finansal kaynakların etkin biçimde kullanımı becerileridir (Dredge, 2007: 4).

Başka bir tanıma göre, ekonominin bir dalı olarak finans; bütçeleme, tasarruf, yatırım, ödünç alma, ödünç verme, sigortalama, çeşitlendirme ve gelir-gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalardır. Bu tanımdan hareketle, iktisadın temel prensipleri olarak da kabul edebileceğimiz bu kavramlar, finansal okuryazarlığın tanımlanmasıyla ve standartlarının belirlenmesiyle de ilişkilidir (Bodie, 2006: 12).

Bir araştırmacıya göre finansal okuryazarlık, bir kişinin bütçeleme, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi anahtar finansal kavramları anlama derecesinin ve kişisel finansal durumunu idare etme kabiliyeti ve güvenini gösterdiği haldir (Remund, 2010: 279).

Bir başka tanıma göre ise finansal okuryazarlık; kişinin, finansal kavramların farkında olarak, karar vermede gerekli olan bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirme becerisidir (Mason ve Wilson, 2000: 7).

Diğer bir tanıma göre ise finansal okuryazarlık, temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ikiye ayrılmaktadır. Faiz oranları hakkında yorum yapabilme, enflasyonun etkilerini algılayabilme, risk kavramını ve çeşitliliğini algılayabilmek temel finansal okuryazarlık içinde değerlendirilirken; hisse senedi piyasası, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranları ile ilgili hesaplamalar gelişmiş finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirilmektedir (Dredge, 2007: 6).

Finansal okuryazarlık, bireylerin yatırım araçları ve yatırım kuralları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olması, bilinçli yatırım yapabilme ve finansal kararları yeterli bilgiye dayanarak alabilme manası taşır. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek bir birey, yatırımlarında sağlıklı karar verebilecek bir bilgi birikimi ve yatırım bilincine sahip bir kişi olarak kabul edilir (Mason ve Wilson, 2000: 9).

Görüldüğü gibi tanımlar birbirinden farklı olmakla birlikte, bazı ortak özellikleri vardır. Buna göre finansal okuryazarlık yalnızca bilgiyi değil, aynı zamanda beceri, tutum ve tavırları da içermektedir.

Bu kapsamda bir tanım yapılacak olursa; finansal okuryazarlık, bireyin finansal olarak verimli, doğru kararlar vermesini sağlamak ve bireyi finansal yatırım yaparken korumak için gereken finansal enformasyon, yetenek, tutum ve davranışların bütünüdür.

Finansal okuryazarlık, bir tüketicinin paranın kullanımında ve idaresinde bilgiyle değerlendirme yapmasını ve yatırımlara yön verecek finansal araçların seçiminde etkili ve akılcı kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik seviyesi olarak tanımlanabilir.

Başka bir ifade ile finansal okuryazarlık, kişilerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akılcıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olabilme durumu biçiminde de tanımlanabilir. Sonuç olarak finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımları beş kategoride sınıflandırmak mümkündür (Remund, 2010: 290-291):

- Finansal kavramlarla ilgili bilgi
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme yeteneği
- Kişisel finans yönetimi kabiliyeti
- Doğru finansal kararlar verme yeteneği
- Finansal ihtiyaçlar için verimli planlama yapabilme kararlılığı

1.2. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Finansal okuryazarlık finans alanında bir uzman olmak anlamını taşımadığı gibi, finansal okuryazar kişinin de finans uzmanı olmasına gerek yoktur. Finansal okuryazar olabilmek için temel seviyede finansal kavram ürün ve uygulamalara dair bilgi sahibi olma koşulu aranmaktadır. Finansal okuryazar, kendisine, ailesine ve çevresine yetecek kadar finansal bilgiye ve davranışlara sahip olan bireydir. Finansal okuryazar olan bir kimseden hisse senedi veya tahvil değerlemesini bilmesi beklenmemeli, en azından hisse senedinin ne olduğunu, hisse senedi ile tahvil arasındaki farkı bilmesi yeterlidir (Gökmen, 2012: 7).

Finans uzmanları ise finansal bir okuryazardan çok daha fazla bilgi, deneyim ve uzmanlık seviyesindeki finansal bilgilere sahiptir. Dolayısıyla, burada bahsedilen finansal eğitim, temel düzeyde yeterli ve kullanışlı bir finansal eğitime sahip olmaktır. Finansal okuryazar, bildiklerini uygulamak yoluyla bazı finansal davranışları göstermelidir.

Uzmanlık gerektiren ya da birisinin yardımına ihtiyaç duyulan finansal konularda, gerekli bilginin kimden ve nasıl alınacağını bilmeli, bütçe planlayabilmeli, finansal hizmet sunan kişilerle satıcılarıyla görüşme sağlayabilmelidir. Bunlar, ileri düzey finans bilgisine sahip olmayı gerekmemektedir.

Finansal okuryazarlık ile elde edilmeye çalışılan yatırımcı tipi bilinçli yatırımcı olarak tanımlanmaktadır. Bilinçli yatırımcının tembel paranın getirisine razı olması bir çeşit bilinçsizliktir (Mavituna, 2012: 162). Dolayısıyla finansal okuryazar bir kişiden, satın alacağı finansal ürünler ve hizmetler konusunda fikir ve bilgi sahibi olması beklenir. Finansal okuryazar, almak istediği hizmetle alakalı önceden araştırma yapıp bilgi edinen ve herhangi bir problemle karşılaştığında nereye ve nasıl başvuru yapabileceğini bilen bir kişidir.

Finansal okuryazarlık konusu, hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir role sahip olmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlık hem bilgiyi hem de davranışları kapsayan, gelir düzeyleri ve varlıkları ne olursa olsun tüketicileri çok yakından ilgilendiren geniş bir kavramdır.

Finansal okuryazar, elindeki varlıklarını doğru bir şekilde kullanmaya gayret eder. Aynı zamanda finansal okuryazar kişi, sadece bugünü düşünerek kısa vadeli hareket etmez, geleceği de düşünerek uzun vadeli planlar yapar. Riskleri de göz önünde

bulundurarak gelirini ve varlıklarını koruma yönünde önlemler alır. Finansal okuryazar bir kişi, finansal sistemdeki sürekliliğin ve değişimin farkında olduğu için bilgi ve tecrübelerini daima geliştirici yönde hareket eder (Klinsky, 2009: 17).

Finansal okuryazarların bazı ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir. (Gökmen, 2012: 7);

- i. Bilgili ve eğitilidir. Nakit ve varlık yönetimi ile bankacılık, yatırım, kredi, sigorta, vergi gibi konularda bilgi sahibidir.
- ii. Elde etmiş olduğu bilgiyle gelecek için plan yapar ve bu doğrultuda finansal kararlarını uygulamaya çalışır.

Dolayısıyla, finansal okuryazar bir kimse aşağıdaki bilgi, beceri, tutum ve davranışlara sahip olmalıdır. (Gökmen, 2012: 9).

- Parasını iyi yönetebilmelidir.
- Finansal sistemin işleyişini anlayabilmelidir.
- Finansal planlar yapabilmelidir.
- İyi iletişim kurabilmelidir.

Finansal okuryazarlık sadece finansal bilgiye ulaşp onu anlama, yorumlama ve karar verme süreci olarak değil, aynı zamanda, bireylerin birikimlerini idare edebilmeleri için yeterli mali bilgiye sahip olmaları, kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleri olarak da tanımlanabilir. Finansal okuryazar olmak için, finansal kararlarla ilişkili bilginin araştırılması ve bu bilginin finansal sorunların çözümünde fayda sağlayacak şekilde kullanılabilmesi gibi yeteneklere sahip olmak gerekir (Gökmen, 2012: 13).

Finansal okuryazarlık, finansal tüketici ve yatırımcıların finansal ürün ve kavramlar hakkında bilgi ve anlayışlarını geliştirmelerini, bilgi ve önerilerle finansal risk ve fırsatları daha iyi değerlendirmelerini, daha bilinçli seçimler yapmalarını, nereden yardım almaları gerektiğini bilmelerini ve finansal refah düzeylerini artırmak için diğer tüm etkin faaliyetleri yapmalarını sağlayan bir süreçtir.

Küresel finansal kriz sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde Mortgage kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun, faizler ve krediler konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Belirli demografik gruplar arasında da finansal

bilgisizlik yüksek seviyelere çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık; bireylerin hayatları boyunca finansal kararlar vermek zorunda oluşu göz önünde bulundurulduğunda, önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlık, finansal sistemde farklı amaçlarla bulunan her birey için hayati derecede önem taşır. Her bireyin finansal güvenliği ve refahı için temel düzeyde finansal okuryazar olması gereklidir. Son yıllarda yaşanan birtakım değişikliklerle birlikte finansal okuryazarlığın önemi artmaktadır. Bu değişikliklere aşağıda yer verilmektedir (Orton,2007: 44).

- *Finansal Araçların Giderek Karmaşık Bir Yapıya Dönüşmesi*

20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren yatırım araçlarının nicelik ve nitelik bakımından artış ve çeşitlilik göstermesi, bireysel yatırımcıların vereceği stratejik yatırım kararlarının daha da karmaşık hale dönüşmesine sebep olmaktadır. Risk, vade, getiri oranı gibi kavramlar çerçevesinde birçok farklı özelliğe sahip yatırım araçları profesyonel yatırım uzmanlarının dahi yorum yapabilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple bireysel yatırımcıların daha rasyonel ve bilinçli bir şekilde yatırım yapabilmeleri için finansal eğitim programları çerçevesinde temel düzeyde finans kültürüne sahip olmaları gerekmektedir (Hayta, 2011: 261).

- *Bireylerin Finansal Kararlardaki Sorumluluklarının Artması*

Günümüzde bireylerin verdikleri finansal kararlarda sorumlulukları giderek artmakta; finansal risk bir anlamda piyasalardan bireylere aktarılmaktadır. Bu nedenle finansal piyasalarda işlem yapmak, belli düzeyde bir finansal bilgi birikimi, yeterli risk analizi yapabilme kapasitesi ve farkındalık gerektirmektedir (TCMB, 2011: 79-80).

- *Teknolojik Gelişmeler ve Yenilikler*

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler ve yenilikler finansal hizmetlerin sunulmasını kolaylaştırmaktadır. Örneğin; bireyler elektronik ve mobil bankacılık kanalı ile banka şubesine gitmeye gerek kalmadan her an her yerde bankacılık ürün ve hizmetlerini kullanabilmektedir. Finansal işlemlerin bu şekilde pratik hale gelmesi

bireylerin finansal sisteme dâhil olmasını kolaylaştırırken aynı zamanda finansal bilgi ve becerilere sahip olma gerekliliğini de arttırmaktadır (Orton, 2007: 41).

- *Emeklilik Sisteminde Meydana Gelen Değişiklikler*

Çalışan her bireyin gelecekte karşılaşacağı olası riskler arasında en başta şüphesiz emeklilik döneminde uğrayacağı refah kaybı gelmektedir. Kamu emeklilik sisteminden özel emeklilik sistemine geçilmesi ile birlikte yatırım fonlarının riski sistemden bireye geçmektedir. Finansal okuryazarlık bireysel yatırımcının en uygun tasarruf ve yatırım kararı vermesine yardımcı olarak bireyin gelecekteki refahını güvence altına almaktadır (Hayta, 2011: 268).

- *Demografik Özelliklerde Meydana Gelen Değişiklikler*

Bireylerin yaşam sürelerinin uzaması ve bu kapsamda emeklilik sistemlerinde öngörülen veya gerçekleştirilen değişiklikler, bireylerin bu konuda da kendilerini geliştirmelerini, emeklilik planlarını daha uzun vadede yapmalarını gerektirmektedir. Bunun için de belli bir finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (TCMB, 2011: 79-80).

- *Tüketicilerin Hatalı Finansal Davranışları*

Finansal okuryazarlığın ölçülmesine yönelik yapılan çeşitli anketler finansal okuryazarlığın dünya genelinde oldukça düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. Çalışmalarda tüketicilerde tespit edilen bir takım yanlış davranışlar arasında çok az tasarruf etmek, bütçe yapmamak, geleceği özellikle de emeklilik dönemini planlamamak, gereksiz borçlanmak, gereksiz finansal masraflar yapmak (örneğin; kredi kartı borcunu geç yatırmak), yanlış finansal ürünler seçmek yer almaktadır. Finansal ürünlerin temel özelliklerine dikkat etmemek, ürünlerin koşul ve bilgilerini okumamak, satın alım öncesi fiyat ve özellik karşılaştırması yapmamak, ücret ve masrafları dikkate almamak, kısa vadeli bakış açısı, profesyonel olmayan bilgi kaynaklarına fazlasıyla güvenmek, sigorta yaptırmamak ve finansal tavsiyeler almamak tüketicilerin hatalı finansal davranışlarının diğer örnekleri arasında yer almaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 82-83). Tüm bu hatalı davranışların bilinçli, doğru ve etkili davranışlar olarak

değişmesi tüketicilerin asgari seviyede finansal okuryazar olabilmeleri ile mümkün görülmektedir.

- *Düşük Finansal Okuryazarlık Seviyesinin Olumsuz Etkileri*

Farklı ülkelerde, değişik gruplar üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarında finansal tüketicilerin büyük çoğunluğunun yeterli finans bilgisine sahip olmadığı görülmektedir. Özellikle düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip bireylerde, gençlerde, yaşlılarda ve kadınlarda finansal okuryazarlık düzeyinin daha düşük olduğu tespit edilmektedir

- *Finansal Dolandırıcılık*

Finansal dolandırıcılık, kişisel kazanç amacıyla finansal işlemler ile ilgili kasıtlı aldatma olarak tanımlanmaktadır.

Finansal riskler kadar, finansal dolandırıcılık karşısında da bireylerin korunabilmesi, dolandırıcılığa karşı yasal haklarını savunabilmesi finansal okuryazarlık ile sağlanabilir (Özgüler, 2013: 10). Finansal okuryazarlığa sahip bireylerin finansal sistemin işleyişi, yapısı, finansal işlemlerden doğan hak/yükümlülükler ve anlaşmazlık durumunda nereye başvurması gerektiği gibi konularda bilgiye sahip olması ile bireyler sistem içerisinde finansal güvenliklerini sağlayabilmekte ve olası mağduriyetlerin önüne geçebilmektedirler.

- *Finansal Dışlanma*

Finansal dışlanma, en basit anlatımla kişilerin finansal kaynak veya hizmetlerden yeterince veya hiç yararlanmamaları olarak tanımlanmaktadır.

Finansal dışlanmanın iki türü bulunmaktadır. Bunlardan ilki yoksulluktan kaynaklanan dışlanma olarak ifade edilirken, ikincisi aşırı borçlanma ve borçların kötü yönetilmesinden kaynaklanan dışlanmadır (Kempson ve Whyley, 1999: 2). Finansal anlamda okuryazar olmayan bireyler borç yönetimi konusunda sağlıklı bir davranış biçimine sahip olmadıklarından borcu borçla finanse etme, ödenemeyecek borç anlaşmalarının altına girme gibi yanlış yöntemlere başvurabilmekte ve birtakım olumsuz sonuçlar ile karşılaşabilmektedirler. Bireyler bir daha aynı olumsuz sonuçlarla karşılaşmamak için finansal sistemden uzaklaşabilmektedirler. Finansal okuryazarlık ile

bireyler borç yönetimi konusunda dengeli ve sağlıklı yöntemler geliştirerek sistem içerisinde mağdur olmamakta ve böylelikle finansal sistemde uzun vadede yer alabilmektedirler (Ercan, 2012:51).

Finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde finansal anlamda sorumlu, finansal sistemin işleyişi konusunda enformasyon sahibi ve borç yönetimi hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip bireylerin sisteme dâhil olmaları kolaylaşmakta ve bunun sonucunda da finans sektörünün hacmi genişlemektedir.

1.4. Finansal Okuryazarlık ile İlişkili Kavramlar

Finansal okuryazarlık ile ilişkili çeşitli terimler bulunmasına rağmen, bunların içeriklerine bakıldığında birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Literatürde finansal okuryazarlık kavramının yerine yaygın olarak kullanılan kavramlar şunlardır (Altıntaş, 2008: 25):

- Finansal Eğitim
- Finansal Bilgi
- Finansal Farkındalık
- Finansal Yeterlilik
- Parasal Okuryazarlık
- Bütçe Okuryazarlığı
- Ekonomi Okuryazarlığı

Bireylerin finansal anlamda okuryazar olabilmeleri için tüm bu kavramların tanımında yer alan bilgi ve davranış biçimine sahip olmaları gerekmektedir. Finansal okuryazar olan bireyler aynı zamanda fiyat kıyaslaması yapabilmeli yani fiyat okuryazarlığına sahip olmalı, gelir ve gider arasında sağlıklı bir denge kurabilmeli diğer bir ifade ile bütçe okuryazarlığına sahip olmalı veya finansal eğitim almış olmalıdır. Finansal okuryazarlık ile ilişkili bu kavramların tanımlarına aşağıda yer verilmektedir.

Finansal Eğitim: Finansal tüketicilerin ve yatırımcıların finansal ürün ve kavramlara ilişkin kavrayışlarını geliştirdikleri ve finansal risk ve fırsatların farkına varmak, bilgiye dayalı karar vermek, yardım almak için nereye başvurabileceklerini öğrenmek, finansal refah ve güvenliklerini arttırabilmek diğer etkili davranışları gösterebilmek için bilgi, eğitim ve tarafsız tavsiyeler aracılığıyla beceri ve güven

geliştirdikleri süreçtir (OECD, 2005: 4).

Küresel Finansal Eğitim Programında yapılan tanımda ise finansal eğitim, insanların paranın kullanımı ve yönetimine ilişkin bilinçli ve etkili kararlar vermelerini sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları elde etmelerini sağlayan süreç olarak ifade edilmektedir.

Bir başka tanıma göre ise finansal eğitim kavramı, bireysel yatırımcıların tasarruf isteğinin artırılması, yatırım yönetimi, finansal araçlarla doğru ilişkilerin kurulması, finansal dolandırıcılık girişimlerine karşı bilinçlendirme ve etkili kredi kullanımı konularında, kişilerin finansal güvenliklerini sağlamayı amaçlayan ve süreklilik gerektiren dinamik bir işleyişi anlatmaktadır. Başka bir ifadeyle, finansal eğitim; toplum genelinde finansal okuryazarlığı artıran ve bireylerde asgari finans kültürünün oluşturulmasına hizmet eden, temelde bireylerin yerleşik davranış kalıplarının ve önyargılarının değiştirilmesi ve geliştirilmesini hedefleyen, finansal eğitim öğretim faaliyetlerinin tamamıdır (Altıntaş, 2008: 25).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere finansal okuryazarlık ve finansal eğitim iç içe geçmiş kavramlardır. Finansal eğitim, finansal okuryazarlık ile tamamlanan bir süreçtir. Finansal eğitim sürecinin sonunda bireyler tarafından elde edilmesi amaçlanan kazanımlar arasında finansal bilgi, finansal farkındalık ve finansal yeterlilik yer almaktadır.

Temizel finansal bilgiyi, finansal tüketicilerin durum, veri, finansal fırsat, seçenek ve sonuçların farkına varmalarını sağlayan özel bilgiler şeklinde ifade etmektedir (Temizel, 2010: 7). Finansal farkındalık, hem finansal tüketici hem de finansal yatırımcılar için her türlü finansal işlemi bilinçli bir şekilde yapmaları ve finansal güçlerinin arttırmaları olarak tanımlanmaktadır. Finansal yeterlilik ise finansal kaynakları bilgiye, beceriye ve erişime dayanarak etkin bir şekilde yönetebilme kapasitesidir. Tanımda geçen erişim ifadesi ile finansal erişim kastedilmektedir. Finansal erişim ise bireylerin finansal sisteme dâhil olma durumunu ifade etmektedir (Gökmen, 2012: 19).

Literatürdeki çalışmalarda finansal okuryazarlığın maddi kaynakların etkin bir şekilde kullanılması, farklı seçenekler arasında fiyat kıyaslaması yapılabilmesi ve gelir-gider arasında uzun vadede sağlıklı bir denge sağlanması gibi boyutlarının da olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlık parasal okuryazarlık, bütçe

okuryazarlığı ve fiyat okuryazarlığı kavramlarını içine alan bir kavram olarak literatürde yer almakta ve bu kavramlar okuryazarlığı ifade etmekte kullanılabilmektedir. Klinsky parasal okuryazarlığı nakit ve para yönetimi için gerekli yetkinlikler; fiyat okuryazarlığını enflasyon ve fiyat mekanizmasını anlamak için gerekli yetkinlikler; bütçe okuryazarlığını ise kişisel veya aile bütçesini yönetmek için gerekli yetkinlikler (örneğin; mali hedefler belirlemek ve finansal kaynakların tahsisi konusunda karar vermek, bütçe yapma yeteneği) olarak tanımlamaktadır. Bütçe okuryazarlığı finansal borçların (kredi veya finansal kiralama) ve finansal varlıkların (örneğin mevduat, yatırım ve sigorta) yönetimini içermektedir. Bütçe okuryazarlığı aynı zamanda farklı ürün ve hizmetleri karşılaştırma ve en uygun olanı seçme yetkinliğini kapsamaktadır (Klinsky, 2009: 366).

Ekonomi okuryazarlığı kavramı, ekonomik sorunların yorumlanması ve çözüme kavuşturulmasında farklı seçenekleri gözden geçirme, maliyet ve karları tanımlama, ekonomik koşullardaki ve kamusal politikalardaki değişimlerin sonuçlarını inceleme, ekonomik verileri toplama ve düzenleme, kar ve maliyetleri ölçebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (North Central Regional Educational Laboratory, 2003).

Başka bir tanımda ise ekonomi okuryazarlığı, ekonomik gelişmeleri ve bu gelişmelerin işsizlik, bireysel harcamalar, finansal etkinlikler gibi farklı alanlardaki etkilerini yorumlayabilme yetisi olarak tanımlanmaktadır (Gerek ve Kurt, 2010: 89).

1.5. Finansal Okuryazarlığın Etkileri

Finansal okuryazarlık bireylere finansal işlemleri için ihtiyaç duydukları bilgileri sunarak, bireylerin bu bilgilerle doğru ve sağlıklı kararlar almalarını sağlayarak katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda finansal işlemlerde bilinçli davranan bu bireylerin sistemde yer almasıyla da sisteme ve ekonomiye katkı sağlanmaktadır.

1.5.1. Kişisel Refah Düzeyine ve Aileye Katkıları

Günümüzde hemen hemen her birey çeşitli istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için finansal ürün ve hizmetlerden faydalanmaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerin bireylerin hayatına değer katması ve hayatlarını kolaylaştırması ancak finansal ürün/hizmetlerin bilinçli bir şekilde seçimi ve kullanımı ile; diğer bir ifadeyle finansal okuryazarlıkla mümkün olabilmektedir.

Finansal ürün ve hizmetlerin tüketici tarafından tam olarak kavranması kolay değildir. Bunların görünmeyen ve karmaşık yanları, somut ürünlere oranla daha fazladır. Ayrıca finansal hizmetlerin doğasında bulunan risk ve getiri arasındaki ilişki, hizmeti sunanlar tarafından net bir şekilde açıklanamayabilir. Dolayısıyla tüketici almak istediği getiri karşılığında girdiği riskin farkına varamayabilir (Gökmen,2012: 45).

Finansal tüketicilerin bu gibi mağduriyetlerinin önüne geçilebilmesi, kişilerin hem yasalar yoluyla himaye altına alınması hem de finansal eğitim yoluyla finansal rahatlık ve güvenlikleri için sorumluluk bilinci edinmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimi ve tüketici koruma sistemini birbirinden ayrı kavramlar olarak değil birbirini tamamlayan kavramlar olarak ele almak daha uygun olmaktadır. Ancak tüketici koruma sistemi ve finansal okuryazarlık birçok ortak amacı paylaşırsa da, her birinin farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Hem finansal okuryazarlık hem de tüketici koruma sistemi tüketicilerin refahını ve risklerden korunmasını amaçlamaktadır. Finansal konularda bilgi sağlanması her ikisinin de ortak amacıdır. Bununla birlikte, tüketici koruma sistemi asgari düzeyde standartları sağlamak için dizayn edilmiş kanun ve düzenlemeler üzerine vurgu yaparken ve finansal kurumların müşterilerine uygun bilgileri vermelerini, bir şeyler yanlış gittiğinde tüketicinin kanunen korunmasının güçlendirilmesini, zarar karşılama sisteminin oluşturulmasını sağlarken, finansal okuryazarlık bunu yönlendirme ve tavsiye sağlayarak tamamlamaktadır (OECD, 2005).

Literatürde, büyük çoğunluk için borç problemlerinin, gelir eksikliğinden ziyade temel düzeyde finansal okuryazarlığın eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir (Mavrinac ve Chin, 2004: 19). Bu nedenle finansal okuryazarlığın bireylerin borç sorunlarına çözüm olma noktasındaki katkısı küçümsenmeyecek ölçüde önemlidir.

Kredi eğitimi en çok borçtan etkilenen gruplara yarar sağlamaktadır. Daha çok finansal okuryazarlık ve kredi bilgisi ile gençler kredi kartı hesaplarını daha iyi yönetmeyi, çalışanlar daha çok tasarruf ve emeklilik planlarına yatırım için borçlarını azaltmayı başarabilmektedir. Finans ve borç hakkında artan bilgi aynı zamanda, dolandırıcılık ve suiistimale karşı en savunmasız borçlular için bir finansal güvenlik ağı oluşturmaktadır (OCDE, 2005).

2004 yılında Mavrinac ve Ping tarafından yapılan bir araştırmada, bireylerin karşı karşıya kaldığı çeşitli finansal sorunların, evliliklerinde ekstra gerilim kaynağı

oluşturduğu ve süregelen borçların ödenebilmesi için iki tarafın da güçlerinin çok üzerinde bir çaba göstermek zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Bu bilgilerden hareketle finansal okuryazarlığın aile hayatının devamı noktasında önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Finansal bilgisizliğin neden olacağı finansal sorunlar, bireylerde strese yol açabilmektedir. Finansal sorunlar ile strese bağlı hastalıklar arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür (Sporakowski, 1979: 77).

Ayrıca boşanma sebepleri arasında finansal sorunlar da yer almakta ve bu sorunlar aile içinde huzursuzluk ve geçimsizliğe neden olmaktadır (Amato ve Previti, 2003: 604).

Finansal okuryazarlık aynı zamanda iş görenlerin motivasyonu ve dolayısıyla firmalar üzerinde de etkilidir. Konu ile ilgili bir çalışmanın bulgularına göre; iş görenlerin güçlü finansal okuryazarlık seviyesi iş aktivitesinde ve verimlilikte firmalara kazanç sağlamaktadır. Kişisel finansal sorunlarla mücadele eden çalışanların artan oranda işe gelmedikleri, sık telefon görüşmesi yaptıkları, konsantrasyon eksikliği yaşadıkları, hatta hırsızlık ve hileli işler yaptıkları görülmüştür (Davis ve Carnes, 2005: 11-19).

Son otuz yılda sigortacılık sektörünün küreselleşen yapısı bu alanda ürün çeşitliliğini de beraberinde getirmiş ve klasik sigortacılık yaklaşımı refah yönetimi ile yer değiştirmiştir. Bireylere daha esnek yatırım seçenekleri içeren sigortacılık ürünleri sunulmakla birlikte ne çeşit bir sigorta poliçesine hangi ölçekte ihtiyaç duyulduğuna dair karar verebilmek finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireyler için zor ve tehlikelidir (Altıntaş, 2008: 25).

Finansal okuryazarlık birey ve aileleri zor günlere hazırlamaktadır. Finansal anlamda eğitilmiş tüketici daha fazla tasarruf etmesi ve yatırımlarında daha fazla çeşitlendirme yapması gerektiğini bilmektedir. Ayrıca finansal okuryazar olan bireyler hem sigorta ürünlerini kullanmayı bilmekte hem de aşırı borçlanmadan kaçınmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık tasarruflar, çeşitlendirme ve uygun sigorta ürünlerinin seçilmesi ile bireylerin sıkıntılı süreçlerini daha rahat geçirmelerini sağlamaktadır (World Bank, 2009).

1.5.2. Finansal Piyasalara ve İktisadi Yapıya Katkıları

Finansal okuryazarlık sadece bireyler açısından değil toplum açısından da büyük kazanımlar sağlamaktadır. Finansal ürünlerin karmaşıklığının artması bireylerin finansal güvenliğini etkilemektedir. Finansal geleceği tehlikeye düşen bireyler finansal piyasalarda rasyonel olmayan bireysel davranışları ile piyasa dengesini tehdit etmektedir (Mandell, 2006: 1).

Ayrıca finansal olarak iyi eğitilmiş tüketiciler dış değişkenliklere zamanında önce veya aşırı tepki verme ihtimalleri, ülkelerdeki piyasa şartlarını daha iyi kavramalarından dolayı, daha düşük olmaktadır. Bu durum piyasadaki sarsıntıları hafifletmektedir (OECD, 2005: 35).

Finansal okuryazarlık finansal kurumları daha etkili, açık ve rekabetçi uygulamalar noktasında da etkilemektedir. Daha iyi eğitilmiş bireyler kendi kararları aracılığı ile piyasaların denetlenmesine dolaylı olarak yardım etmektedir (OECD, 2009: 8).

Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini artması, finansal kuruluşlardan talep edilen bilgiyi ve finansal piyasaların şeffaflığını arttırmaktadır. Böylelikle hukuki sorunlar ve şikayetler azalmaktadır (Hayta, 2011: 263).

Finansal okuryazarlık finansal piyasaların verimliliği için de son derece önemlidir. Finansal konularda yeterli farkındalık, eğitim ve beceriler bireylerin temel finansal işlemlere ulaşabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle finans sektörünün hacmi genişlemektedir (Gerek ve Kurt,; 2010: 81).

Finansal okuryazar olmayan tüketicilerin hatalı finansal karar verme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, böyle kişi ve aileler finansal konularda uygun tutum ve davranışlara genellikle sahip olmamaktadır. Dolayısıyla bazı tüketiciler yaptıkları finansal hataların sonucunda zarar gördükleri için finansal sistemden tamamen uzak durmaya çalışmaktadır. Bunun sonucunda finans sektörünün hacmi daralmakta ve bundan reel sektör de olumsuz şekilde etkilenmektedir (Gökmen, 2012: 48).

Finansal eğitim sayesinde daha bilinçli birer tüketici olan bireylerin finansal piyasalar ve araçlar konusunda bilgileri artmaktadır. Böylece bireyler kendileri için en uygun olan yatırım aracını seçerek finans piyasasının etkinliğini ve rekabetini arttırmaktadır (Hayta, 2011: 264).

Finansal olarak eğitimli müşteriler, finansal kurumlar tarafından sunulan farklı finansal ürünlerin risk-getiri özelliklerini ve değişen maliyetlerini daha iyi kıyaslama becerileri ile rekabeti arttırmaktadırlar. Ayrıca ihtiyaçlarına daha uygun olan ürün ve hizmetleri talep ederek, finansal kurumların yeni ürün ve hizmet geliştirme sürecine de katkıda bulunmaktadır (OECD, 2055: 35).

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi bir yandan davranışsal eğilimlerin yol açtığı hataların azaltılmasına, bireylerin kendi durumlarına en uygun finansal kararlar almasına yardım ederken diğer yandan iletişim ve bunun getirdiği kaldıraç etkisi ile düzenleyici otoritelerin daha güçlü bir konuma gelmesini de sağlamaktadır (Özçam, 2006: 19).

Finansal okuryazarlığın diğer pozitif etkisi de kayıt dışı finansı azaltmasıdır. Finansal okuryazar olan tüketiciler, kayıt dışı finansal sisteme girmenin zararlı ve yıkıcı etkilerini tahmin edebilecekleri için bu sistemden uzak durabileceklerdir. Kayıt dışı finansman yöntemlerinin, tefeciler gibi, kullanılması hem bireye hem de finansal kurumlara zarar vermektedir. Kanuni olarak çalışarak vergisini ödeyen ve diğer toplumsal yükümlülüklerini yerine getiren finansal kurumlar, kayıt dışı çalışan bu tür yapılanmalara karşı dezavantajlı duruma gelmektedir. Ayrıca, kayıt dışı finans sisteminde mağdur olan tüketicinin hakkını arayabilmesi son derece güçtür. Bu durumun yaygınlaşması toplumsal birlik ve barışın bozulmasına da yol açmaktadır (Gökmen, 2012: 49).

Literatürde finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının uluslararası bir finans sorununu tetikleme noktasında önemli bir rolü olduğu görülmektedir (Guyatt, 2009: 2).

Nitekim Amerika’da 2008 yılında konut sektöründe yaşanan kriz sonrası, mortgage kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun, faizlerin artması durumunda ödemelerinin de artacağı konusunda bilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle finansal cehalet olarak tanımlanabilecek finansal okuryazarlık düzeyi düşüklüğü yalnızca gelişmemiş değil, gelişmiş ülkelerin de problemi olarak ortaya çıkmaktadır. Amerika’da yapılan araştırmalar, bireylerin büyük çoğunluğunun kredi kartı borcunun tamamını ödemediğinde ne kadar faiz ile borcunu ödeyeceği konusunda bilgisinin olmadığını ortaya koymaktadır (The Economist, 2008). Bu bilgisizliği ortadan kaldıracabilecek yöntemlerden birisi olarak finansal eğitim önerilmektedir.

1.6. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Sermaye piyasaları açısından bilgi ve eğitim çok önemli iki etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki faktör, tüm tehlikeleri ortadan kaldırmaz, ancak önemli ölçüde azaltır, riskleri yönetilebilir duruma getirir. Aksi takdirde sadece yatırımcıları para kaybetmekle kalmayacak, ulusal tasarrufların erimesi, işsizliğin artması, büyüme ve istihdam imkanlarının daralması, bireylerin sermaye piyasalarından uzaklaşması, hatta finansal tutarlılığı tehdit eder seviyeye ulaşabilmesi gibi problemlerle karşılaşılabilir.

Finansal okuryazarlık için bireylerin finansal kapasitesinin geliştirilmesi önerilmektedir. Finansal kapasite kavramı temel düzeyde, kişinin parasını yönetebilmesini, orta ve uzun vadeli plan yapabilmesini, paranın yönetimindeki risk ve yararları algılayabilmesini, finansal ürünleri tanımasını, finansal ürün ve hizmetlere ilişkin uygun bilgiyi nasıl ve nereden temin edeceğini, uygun zamanda uygun finansal kararlar alabilmeyi, finansal ürünlerin verimli ve etkin olarak kullanılabilmesini kapsamaktadır (Gallo, 2006: 49).

Finansal okuryazarlığı artırmanın temel yollarından biri, finansal eğitimidir. Dolayısıyla finansal eğitim ile hedeflenen, kişiyi finansal okuryazar yapmaktır. Finansal eğitim sadece riskleri azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda bireylerin daha az maliyetli ve daha kaliteli finansal ürün ve hizmet talep etmelerine, finans piyasalarında şeffaflığın artmasına, alınan kararlarda isabet oranının yükselmesine ve piyasalarda likidite ve derinliğin artmasına da fırsat sağlamaktadır (Lusardi ve Olivia, 2009:62).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), finansal okuryazarlığı artırmak amacıyla finansal eğitim çalışmalarını desteklemek üzere farklı ülkelerde araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar, finansal eğitimin ve finansal okuryazarlığın artırılmasının dünya genelinde büyük bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur.

Finansal eğitim için en yaygın olarak kullanılan tanım OECD tarafından yapılandır. OECD, finansal eğitimi şöyle tanımlamaktadır (OECD, 2009).

"Finansal eğitim, finansal tüketicilerin veya yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlara dair anlayışlarını geliştirdikleri ve finansal risk ve fırsatların farkına varmak, bilgiye dayalı kararlar vermek, yardım almak için nereye başvurabileceklerini bilmek ve finansal refahlarını yükseltmek için etkili davranışlarda bulunabilmek amacıyla bilgi,

öğretim ve/veya objektif tavsiyeler sayesinde yeteneklerini ve kendine güvenlerini geliştirdikleri bir süreçtir."

Başka bir tanıma göre finansal eğitim, bireylere finansal piyasalar ve kurumlar ile ilgili bilgiler ile birlikte, bu bilgileri anlama, değerlendirme ve kullanma yeteneğinin de geliştirilmesini sağlayan bir kavramdır.

Finansal eğitim; çeşitli yaş grupları, çalışanlar ve ailelere yönelik kapsamlı finansal konuları kapsamakta olup, bireylere finansal eğitim sağlanmasına yönelik altyapı sunan ve ömür boyu devam eden bir süreçtir.

Ayrıca finansal eğitim, insanların paranın kullanımı ve yönetimine ilişkin bilinçli ve etkili kararlar vermelerini sağlayan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırır. Bu tanım, finansal okuryazar olabilmek için bilgi birikiminin gerekli olduğunu ve finansal kararlar almada etkin davranabilme yeteneğini ön plana çıkarmaktadır (Özgüler, 2013).

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi, finansal eğitim ve finansal okuryazarlık aslında iç içe geçmiş kavramlardır. Finansal okuryazar olabilmek için finansal eğitim almak gerekmektedir. Finansal eğitim bir süreçtir ve finansal okuryazarlıkla sonuçlanmalıdır.

Finansal eğitim sadece bilgiye değil, aynı zamanda beceri, tutum, davranış, güven gibi unsurlara da dayanmaktadır. Finansal eğitim bilginin yanı sıra bilgi ve becerinin de verilmesini ve sonuçta elde edilen söz konusu bilgi ve becerinin, tutum ve davranışlara yansımaları gerektirmektedir.

Bireyin daha önceden sahip olmadığı uygun finansal davranışlar, finansal eğitim kazandırılmalıdır. Eğer bir kimse, hatalı finansal davranışlarda bulunuyorsa, bu hatalı davranışlar finansal eğitim sayesinde değişmeli ve istenilen seviyede davranışlar ortaya çıkmalıdır.

Farklı algılama düzeyinde, çeşitli kişi ve gruplar bulunduğundan herkes için aynı olacak düzeyde finansal eğitim vermek doğru değildir. Bu yüzden, verilecek olan eğitimin birbirinden farklı olması, kişinin veya grubun ihtiyacına yönelik bir eğitim uygulanması daha verimli ve daha etkili sonuçlar doğuracaktır. Verilen finansal eğitim sonucunda kişinin davranışlarının değişip değişmediği önemli bir konudur. Finansal eğitimin başarıya ulaşması, finansal konularda kişilerin doğru tutum ve davranış biçimleri kazanması durumunda gerçekleşebilir (Şarlak,2011: 22).

Finansal eğitim alanlar birbirinden farklıdır. Kadınlar, erkekler, yaşlılar, gençler, farklı meslekten insanlar, tahsilli olanlar veya olmayanlar, maddi durumu iyi olanlar veya olmayanlar gibi değişik özelliklere sahip birçok kişi ve grubun ihtiyaçları ve kapasiteleri farklı olabilir. Herkese aynı eğitimin verildiği takdirde verimli sonuç alınması mümkün olmayabilecektir. Bu nedenle, finansal eğitim programında bu kavramları herkesin anlayabileceği şekilde basitleştirmek gerekmektedir (Temizel, 2010: 25).

Kültürel farklılıklar da finansal eğitimde sorun olarak karşımıza çıkabilir. Bu yüzden eğitim alan birey veya grupların kültürel farklılıklarının da göz önüne alınması gerekir. Kadınlara yönelik finansal eğitim programları oluştururken ve sağlarken, kadınların toplum içindeki durumunu da dikkate almak gerekmektedir. Çocuk, zaman, yoksulluk, aile baskısı, toplum baskısı gibi nedenlerle kadınların finansal eğitim almasında güçlük çekilmektedir (Temizel, 2010: 27).

Varlıklı ve orta sınıfların eğitim düzeylerinin genellikle düşük gelirli sınıflara göre daha yüksek olması sebebiyle, finansal okuryazarlık eğitiminin düşük gelir seviyesindeki bireylere ulaştırılması daha önemlidir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyini artıran çabaların temel eğitim düzeyinde sağlanması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Birçok kişinin finansal bilgisi düşük seviyede olduğu halde, kendileri bunun farkında değildirler. Bu nedenle, finansal eğitime ihtiyaçları olduğuna insanları ikna etmek gerekmektedir. Ayrıca, iyi bir finansal eğitimin verilebilmesi için öğretmenlerin de özel olarak eğitilmeleri şarttır (Temizel, 2010: 25).

Sonuç olarak finansal eğitim kavramı, bireysel yatırımcıların tasarruf isteğinin artırılmasını, yatırımlarını yönetmesini, finansal kuramlarla doğru ilişkilerin kurulmasını, finansal dolandırıcılık girişimlerine karşı bilinçlendirme konusunda bireylerin finansal güvenliklerini sağlamayı hedefleyen ve süreklilik gerektiren dinamik bir süreçtir. Başka bir ifadeyle finansal eğitim, toplum genelinde finansal okuryazarlığı artıran ve bireylerde temel düzeyde finans kültürünün oluşmasına hizmet eden, finansal eğitim öğretim faaliyetlerinin tamamı olarak ifade edilebilir.

1.6.1. Finansal Eğitimin Amacı

Finansal eğitimin iki temel amacından söz etmek mümkündür. Birincisi, finansal ürünler konusunda tüketicilerde farkındalık oluşturmak, İkincisi, tüketicileri bu ürünlerin risk ve getirileri ile istenmeyen bir durum ortaya çıktığında kullanabileceği yasal hakları konusunda aydınlatmaktır (Şarlak,2011: 12).

Finansal eğitimin amacı sadece bireysel yatırımcıların finansal kavram ve uygulamalara ilişkin farkındalığını artırmak değil, aynı zamanda hedef kitlesine ulaşan ve sonuçlarının finansal piyasa açısından değerlendirilebildiği uzun vadeli bir program oluşturmaktır. Böylelikle finansal piyasaların sağlıklı çalışabilmesi ve yatırımcıların risk ve getirilerinin farkında olması sağlanabilir (Şarlak,2011: 10).

Bir ülkede tasarruf seviyesi ile iktisadi kalkınma, istihdam oranı arasında paralellik olduğu dikkate alındığında, tasarruf düzeyinin artırılması, tasarruf bilincinin oluşturulması, bireylere sunulacak finansal eğitim programları ile daha bilinçli ve bilgili bireylerin ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

1.6.2. Finansal Eğitimin Farklı Alanlardaki Önemi

OECD tarafından finansal eğitimin önemini artıran faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (The Economist, 2008)

- i. Finansal ürünlerin karmaşıklığı: Günümüzde tüketiciler çeşitli Finansal ürünlerle karşı karşıyadır. Tüketici için bunların hangisinin kaliteli olduğunu değerlendirmek zordur.
- ii. Finansal ürünlerin sayısında artış: Özellikle teknolojiye yaşanan gelişmeler çok çeşitli ürünlerin ortaya çıkmasına sebep olmuş, bu durum da tüketicinin bu ürünlere erişimini kolaylaştırmıştır.
- iii. Nüfus artışı ve yaşam süresinin uzaması: Nüfusun artması ve bunun yanında insanların ömürlerinin uzaması, emeklilik dönemi gelen neslin çoğalması ve bu emeklilerini gelirlerini bir şekilde sağlayacak olan genç neslin azalması anlamına gelmektedir. Özellikle OECD ülkelerinde bu durum çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.
- iv. Emeklilik sisteminde yapılan değişiklikler: Günümüzde kişinin emeklilik döneminde değerlendireceği geliri veya yapacağı yatırımı konularında temel finans bilgisinin olması gerekmektedir.

- v. Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması: Özellikle OECD ülkelerinde yapılan anketler, toplumda finansal okuryazarlık düzeyinin özellikle, az eğitilmiş ve düşük gelir sahibi bireylerde düşük olduğunu göstermiştir.

OECD'nin yapmış olduğu anketler, düzenlemiş olduğu raporlar ve elde ettiği bulgular ışığında günümüzde, finansal okuryazarlık konusundaki bilincin arttığı görülmektedir. Bu kapsamda, finansal okuryazarlık konusunda birçok ülkede çeşitli eğitim programları düzenlenmekte, düzenleyici ve denetleyici kurumlar ile yasa koyucular tarafından bazı mevzuat düzenlemeleri yapılmaktadır.

Bireysel yatırımcıların yapacakları bilinçli yatırımlar, kaynakların daha etkin dağılmasını ve verimli kullanılmasını da sağlamaktadır. Finansal eğitim almış yatırımcıların risk-getiri dengesini dikkate alarak yapacakları finansal anlamdaki yatırımlar, hem bireye rekabet avantajı sağlayacak hem piyasada nitelikli finansal ürünlerin çoğalmasına katkıda bulunacaktır (Tennyson, Nguyen 2001: 94).

Finansal anlamda daha iyi bilgi sahibi olmak, birinci derecede bilgiyi nereden elde edeceğine dair tüketicinin bilinçlenmesini sağlayacak, ikinci olarak da elde ettiği bilgiyi nasıl kullanacağı konusunda tüketiciye yardımcı olacaktır. Bu şekilde elde edilen bu bilgiler tüketicilerin daha bilinçli kararlar vermesine yardımcı olabilir.

Finansal okuryazar ya da ideal olarak finansal yetkin bireyler yetiştirilebilmesi ancak finansal eğitimin okul çağından itibaren verilmesi ile mümkündür. Ancak bu eğitimin müfredatı ne şekilde gireceği, hangi konuların kapsanacağı, eğitim materyallerinin belirlenmesi eğitimcilerin eğitilmesi hususları üzerinde ayrıntılı olarak çalışılması gereken konular olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşçı, 2011: 97).

1.6.2.1. İktisadi Değerler Açısından Önemi

Ekonomik kalkınmanın ön koşullarından biri, sermaye birikiminin sağlanmasıdır. Finansal piyasalar ile finansal kuruluşlar, sermaye birikimi sağlanması konusunda, üretim artışını desteklemek yönünde önemli bir fonksiyona sahiptirler. Bir ülkede sermaye birikiminin sağlanması, ekonomik kalkınma ile sonuçlanabilecek bir sürecin uygulanmasıyla gerçekleşebilmektedir. Sermaye birikimi de tasarruf ve yatırım sonucunda meydana gelmektedir (Altıntaş, 2008: 43).

Tasarruf yapabilmek için öncelikle bütçe yapabilmeyi bilmek gerekir. Bütçe yapmak, gereksiz harcamaların önüne geçilmesini ve paranın birikmesine katkıda bulunulmasını sağlayacaktır. Tasarruf, sadece paranın birikmesi ile gerçekleşmez. Aynı zamanda paranın işletilmesi yani yatırımlara aktarılması gerekmektedir (Köksal ve Osmanoğlu, 2013: 31).

Tasarruf sahibi olan kişiler birikimlerini finansal sisteme aktarmadıkları takdirde, sermaye birikiminin sağlanmasına bir katkısı olmayacaktır. Söz konusu tasarrufların yatırımların finansmanı amacıyla kredi olarak sunulması için, aracılar vasıtasıyla finansal sisteme uyumu gerekmektedir. Bireysel yatırımcının tasarruflarını bir bankada mevduat hesabı açarak veya bir şirketin hisse senedini satın alarak değerlendirmesi, tasarrufların yatırıma dönüşeceği anlamını taşımaktadır.

Finansal eğitimin bireylerin davranış kalıpları ve finansal tercihlerini nasıl değiştirdiğine dair birçok araştırma yapılmış ve bu araştırmaların büyük çoğunluğunda finansal eğitimin bireylerin davranış kalıpları ve finansal tercihleri üzerinde iyileştirici etkisi olduğuna ilişkin ciddi bulgular elde edilmiştir. Bir araştırmaya göre, finansal eğitimin bireylerin emeklilik ve tasarruf kararlarını olumlu etkilediği ortaya çıkmıştır (Clark vd. 2006: 45-67).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tasarrufların ve finansal okuryazar sayısının artması, hem küresel rekabet ortamında ülkeye önemli avantajlar sağlamakta, hem de finansal piyasaların küreselleşmesi sürecine de ciddi katkılar eklemektedir. Para ve sermaye piyasalarında istikrarın sağlanması, daha fazla bireysel yatırımcının bu piyasaları girmesini sağlayacak ve sermaye piyasalarının gelişmesine katkı sağlayacaktır (Varcoe, Devitto, Go; 2005: 124).

Her bireyin finansal okuryazarlık düzeyi ve tasarruf alışkanlıkları birbirinden farklılıklar gösterdiği için, belirli bir formatta hazırlanan eğitim programının herkes için elverişli olmasını beklememek gerekir. Esnek bir şekilde hazırlanan finansal eğitim programları ile bireysel yatırımcılar daha etkili birikim ve yatırım planları yapabileceklerdir.

Kişiler sistematik bir finansal eğitim aldıklarında, daha etkili tasarruf kararı verebilecekleri gibi, finansal hizmet sunan taraflara karşı ihtiyaçlarını gerçekten karşılayabilen finansal ürünlerin geliştirilmesi hususunda daha sorgulayıcı olabileceklerdir. Bununla beraber kişilerin yatırım düzeyi artmaktadır. Daha etkin

bireysel yatırımlar toplumsal açıdan daha fazla ekonomik büyümeye de katkı sağlayacaktır.

ABD özelinde yapılan akademik çalışmalar finansal eğitimin finansal okuryazarlığı artırdığına, finansal okuryazarlığın da tasarrufları artırdığına işaret etmektedir (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, 2013: 52).

Eğitimin yapısı gereği pozitif dışsallıklar içermesi herhangi bir finansal eğitim programından faydalanan kesimin eğitim sürecine katılanlarla sınırlı olmayacağına işaret etmektedir. Aynı şekilde, özellikle çocuklara ve gençlere sağlanacak eğitimin uzun vadede birikimlere pozitif etkide bulunması da beklenmektedir.

Söz konusu eğitim programına katılanlar üzerinde yapılan inceleme sonucunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim öncesinde sahip olmamalarına rağmen sonrasında mevduat hesabı açmak istediklerini, bu grubun da büyük çoğunluğunun bu isteklerini gerçekleştirdiklerine yönelik bulgular elde etmişlerdir (Lyons ve Scherpf, 2004: 16-19).

Finansal yatırımla ilgili eğitim ile amaçlanan, bireysel yatırımcının profesyonel bir finans uzmanı olmasını sağlamak değil, finans ile ilgili temel konulara ilişkin bilgilendirmek ve finansal altyapıyı oluşturmaktır. Finansal eğitim, bireyin piyasa profesyonellerinin açıklamalarını doğru olarak algılayabilmesine ve asgari finansal altyapının oluşmasına yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazarlığa sahip olmanın avantajıyla bireysel yatırımcı bilinçli bir tüketici gibi davranarak, finansal ürün ya da hizmetler arasında daha seçici olmaktadır (Altıntaş, 2008: 48).

Bireyin gelecekte karşılaşacağı muhtemel riskler arasında en önemli konu emeklilik dönemindeki refah kaybıdır. Günümüzde birçok ülkede çalışanlara sunulan emeklilik sistemleri, toplanan primlerin emeklilik yatırım fonları aracılığıyla çeşitli para ve sermaye piyasası araçlarına yönlendirilmesi ve etkin bir fon yönetimi çerçevesinde birikimlere yatırım getirisinin sağlanması şeklinde uygulanmaktadır. Yatırım döneminin sonunda emekliye birikimleri toplu olarak ödenmekte ya da ömür boyu emekli maaşı bağlanmakta veya belli bir miktar toplu ödeme yapıldıktan sonra emekli maaşı bağlanmaktadır (Temizel, 2010: 56).

Emeklilik planı yapmak isteyen kişilerin finans konusuna hâkim olması büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda bireylerin emeklilik şirketleri ile ilgili hazırlanan finansal verileri yorumlayabilecek finansal okuryazarlığının bulunması ve finansal

piyasalarda yaşanan gelişmeleri sağlıklı bir biçimde algılayabilecek finansal altyapıya sahip olması, emeklilik döneminde iyi bir gelir elde etmesine katkı sağlayacaktır.

Yapılan bir araştırmaya göre, finansal eğitimin bireylerin tüm finansal problemlerini tam anlamıyla çözeceğinin veya emekliliğe yönelik en uygun birikim ve yatırım kararlarının verilmesini sağlayacağı beklenmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Araştırmada, bireylerin genelde finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması sebebiyle, düzenlenecek birkaç seminer veya verilecek eğitimlerle bu sorunun çözüme kavuşturulması mümkün görülmediği vurgulanmaktadır (Lusardı ve Mitchell, 2007: 35-44).

Özellikle son yıllarda finansal ürün çeşitliliği ve emeklilik planlarının daha karmaşık bir yapıya dönüşmesi, bireyler açısından yatırım sürecinde finansal farkındalıklarının artırılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, finansal eğitim verilecek olan bireylere, emeklilik sisteminin içeriği ve işleyişi ile emeklilik döneminde iyi bir emeklilik geliri elde edilebilmesine yönelik yatırım eğitimleri sunulmalıdır (Altıntaş, 2008: 60).

Emeklilik ile ilgili finansal eğitim, herkes tarafından benimsenen ve kolayca uygulanabilen kurallar yardımıyla bireysel yatırımcının en uygun tasarruf ve yatırım kararı vermesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, finansal eğitim programları ile çalışanlara daha düşük risk ile daha yüksek getiri elde etme olanağı sağlanmaktadır.

Bireylerin çeşitli finans kurumlarından aldıkları kredileri etkin bir biçimde yönetebilmeleri ve faydalı bir şekilde kullanabilmeleri, belli bir bilgi birikimini ve kişisel beceriyi gerektirmektedir. Aksi durumda, bireysel yatırımcılar çok ciddi finansal sorunlar ile karşı karşıya kalmakta, finansal kuruluşlar da ortaya çıkan zararları üstlenmek zorunda kalmaktadırlar (Altıntaş, 2008: 77).

Ülkemizdeki bireysel yatırımcıların borçlanma davranışlarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla yapılan bir araştırma sonucunda, farklı finansal okuryazarlık seviyesine sahip bireylerin borçlanma davranışlarının da farklılıklar gösterdiğini gözler önüne sermiştir. Piyasalarda gözlenen borçlanma eğiliminin genelde düşük gelir grubuna dâhil ve finansal okuryazarlık seviyesi yetersiz olan kişilerin bilinçsiz kredi kullanımından kaynaklandığı görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda gençlerin borçlanma eğiliminin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır, çünkü genelde düşük gelir grubuna dâhil ve finansal okuryazarlık düzeyi yetersiz olan gençlerin bilinçsiz kredi kullanımında bulundukları görölmüştür (Gallo, 2006: 50-51).

Borç yönetimi konusunda toplumun bilgi eksikliğini gidermenin başlıca yolu, finansal konulara yer verilecek şekilde eğitim programlarının yeniden yapılandırılmasıdır. Borçlanma eğitimi sonucunda bireyler borç yönetimini nasıl yerine getireceklerini öğrenecekleri için emeklilik planlarına ilişkin daha fazla tasarruf yapma imkânı elde edebilecekler ve finansal dolandırıcılığa karşı da korunacaklardır (Altıntaş, 2008: 85).

1.6.2.2. Öğretim Kurumlarınca Sunulan Finansal Eğitim Programları ve Önemi

Öğretim kurumları, çocuk ve ergenlerin harcama planı ve yatırım konularında temel bilgilerin oluşmasına ve gençlerin sosyoekonomik hedeflere ulaşabilmeleri için gerekli bilgi birikimi ve donanımı sunmalarına katkı sağlayan kurumlardır.

Finansal eğitim her yaş grubundan bireyi kapsasa da, genç neslin finansal konulardaki eğitimi daha fazla önem taşımaktadır, çünkü genç nesil ebeveynlerine göre daha fazla finansal riskle ve daha karmaşık finansal ürünle yüz yüze kalmaktadır. Bu nedenle, finansal eğitimin ulusal stratejinin bir parçası olarak okullarda başlatılması büyük önem taşımaktadır (Temizel, 2010: 19).

Bununla birlikte okullarda finansal eğitimin müfredata eklenmesi de birtakım zorluklar içermektedir. Kaynak ve zaman yetersizliği, hâlihazırda uygulanan bir müfredatın varlığı, yeterli uzmanlığın, bilgi birikiminin olmaması, gibi hususlar zorluklardan birkaçıdır. Bu noktada eğitimcilerin finansal eğitim konusunda eğitimlerinin sağlanması da üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur (Altıntaş, 2008: 96).

Sistematiik biçimde sunulan finansal eğitim derslerinin etkilerini değerlendirmek amacıyla az sayıda nicel araştırma bulunmakla birlikte, bu çalışmalar sonucu tasarruf ve yatırım bilincinin artırılması, bireysel portföy yönetimi ve bütçe yapma yeteneğinin artırılması, finansal dolandırıcılığın karşı gerekli önlemlerin alınması gibi konularda önemli bulgulara erişildiği görölmüştür (Tennyson ve Nguyen, 2001: 69).

Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırmaya göre, zorunlu finansal eğitim müfredatı ile finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla uygulanan sınavın sonuçları arasındaki ilişki irdelenmiş ve finansal eğitim müfredatı ile lise öğrencilerinin yüksek sınav sonuçları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmüştür. Finansal eğitim alan öğrencilerin, eğitim almayanlara göre daha yüksek puanlar aldığı ortaya çıkmıştır (Tennyson ve Nguyen, 2001: 241-262).

Bir başka araştırmada ise, ortaöğretimdeki öğrencilere verilen finansal eğitimin, öğrencilerin gelecekte verecekleri tasarruf kararlarını etkileyip etkilemediği incelenmiş, araştırma sonucunda müfredatta yer alan temel finans konularının, söz konusu tasarruf kararlarını doğrudan etkilediği görülmüştür (Worldbank, 2009).

Başka bir araştırma sonucuna göre, finansal eğitim programı sonrasında öğrencilerin finansal bilgi birikiminin arttığı, tasarruf eğilimlerinin yükseldiği, ayrıca öğrencilerin fiyat karşılaştırması yaptığı veya satın alma işlemi için fiyatların ucuzladığı dönemi beklediği gözlemlenmiştir (Varcoe vd. 2005: 69-70).

Lise ve yüksekokullarda uygulanan finansal eğitimin öğrenciler üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılan diğer bir araştırmaya göre ise, üniversite öğrencilerinin finansal eğitim dersleri sonucunda lise öğrencilerine nazaran daha başarılı davranış kalıpları elde ettikleri görülmüştür. Yapılan araştırma sonucunda, öğrencilerin yatırım bilgileri ile tasarruf eğilimleri arasındaki ilişkinin beklenildiği kadar güçlü olmadığı ortaya çıkmıştır (Peng vd. 2007: 265-284).

Gençlere finansal konularda mümkün olduğunca erken ve sistematik bir şekilde eğitim olanağı sunmak, onları gelecekte daha bilinçli tüketim ve finansal kararlar verebilmeleri bakımından önemlidir. Bundan dolayı, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının eğitim müfredatı içerisinde temel finans konularına daha çok yer vermeli, eğitim süreci de tekrar etmek, sınava tabi tutmak gibi benzer pedagojik aşamaları içermelidir.

1.6.2.3. Kayıt Dışı Bireyler Açısından Önemi

Temel finansal bilgiye ve donanımına sahip olmayan, olumsuz bir kredi geçmişine sahip bireyler, kısa vadeli finansal kararları ile uzun vadeli tasarruf ve yatırım süreçlerinde başarısız sonuçlar elde etmektedirler. Bir bankaya olan ödenmemiş bir borç

taksiti, kredi kartı limitini aşan harcamalar, başarısız sonuçlara örnek olarak verilebilir (Altıntaş, 2008: 129).

Bir bireyin herhangi bir finansal kuruluş nezdinde mevduat hesabı bulunmuyor ise, o kişiye bankacılık sistemi dışında kalan kayıt dışı birey (unbanked) denilmektedir. Geleceğe yönelik tasarruf yapamayan, yeterli kredibilitesi olmadığı için yüksek maliyetler ile borçlanabilen, geleceğe ilişkin umutları kalmayan bu kişilerin, finansal okuryazarlık düzeyleri de çok düşük seviyededir (Altıntaş, 2008: 129).

Bir tanıma göre kayıt dışı bireyler, tasarruf yapacak düzeyde bir gelire sahip olmayan, kredi geçmişi yeterince parlak olmayan, alt gelir grubuna dâhil kişilerdir (Caskey, 2002: 2).

Başka bir tanıma göre ise kayıt dışı bireyler, bazı sosyal kesimlerin finansal sistemden yeterince faydalanamayan veya finansal sistemi gerektiği gibi kullanamayan kişilerdir (Temizel, 2010: 29).

Toplumda bir grup insanın bankacılık sistemi dışında yaşamlarını devam ettirmeleri, finansal hizmetlerden faydalanamamaları anlamına gelmektedir. Kayıt dışı bireyler yaşamlarını düşük kalitede sürdürmek zorunda kaldıkları gibi, her türlü finansal dolandırıcılık girişimlerine de maruz kalmaktadırlar. Bu durum genel ekonomik yapıyı da olumsuz etkilemektedir. Kayıt dışı bir ekonomik büyüklüğün oluşması, önemli bir vergi kaybının ortaya çıkmasına, tasarrufların değerlendirilememesine, dolayısıyla toplum genelinde yoksulluk oranının da artmasına yol açacaktır (Taşçı, 2011: 115).

Bankacılık sisteminde kullanılan teknolojinin gelişmesi, piyasa yönelimleri gibi unsurlardan dolayı, her yıl finans sistemi dışında kalan tüketici sayısı hızla artmaktadır. Sermaye piyasalarında hizmet sunan kuruluşların, bu tür hizmetleri ve müşterileri tercih etmesi, standart bankacılık hizmetlerinin ikinci plana itilmesine yol açmış, bu durum da alt ve orta gelir grubu tüketicileri olumsuz etkilemiş ve bu kesimin finans sistemi dışına çıkmalarına neden olmuştur. Bunun sonucunda da, düşük nitelikli kredi veren kuruluşlar, döviz alım-satımı yapan büfeler, borç vermeye çalışan kuruluşlar veya çeşitli yasadışı yapılanmalar olan alternatif finansman hizmeti sunan kuruluşlar ön plana çıkmıştır (Altıntaş, 2008: 35).

Finansal eğitim programlarının bireylerin bankacılık sistemiyle bütünleşmesine etkilerini incelemek amacıyla yapılan bir araştırmaya göre, finansal eğitimin bankacılık sistemi açısından kayıt dışı bireylerin finansal kararları ve tercihleri üzerinde olumlu

etkilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Finansal eğitim programlarına katılan kayıt dışı bireylerin, bankada bir hesap açma ihtimalinin yükseldiği ve finansal bilgi birikiminin arttığı ortaya çıkmıştır (Taşçı, 2011: 84).

Araştırma sonuçları, bireylerin finansal sistem dışında kalmalarının en önemli nedeni olarak, yeterli finansal bilgi birikimine sahip olmamalarını göstermektedir. Bu çalışma sonucunda finansal eğitim programlarının en önemli başarısının, kayıt dışı bireylerin daha bilinçli finansal kararlar vermelerine destek sağlamış olması olarak ortaya çıkmıştır (Lyons ve Scherpf, 2004: 16-19).

Bir bankada pek hareket görmeyen bir mevduat hesabı bulunan alt gelir grubundaki kişiler, yeterli finansal bilgi birikimi ve donanımına sahip olmadıklarından, tasarruf ve yatırım fırsatlarından yararlanamamaktadırlar. Ayrıca, küresel dünyanın sunduğu geniş tüketim imkânlarından uzak kalarak, içinde bulundukları toplumdan sosyal olarak da dışlanmış olmaktadır (Wagland, ve Taylor, 2009: 114).

Banka ile bireyler arasında olağan bankacılık ilişkisinin kurulmasının önündeki engellerin en önemlisi, özellikle alt gelir grubuna dâhil bireylerde gözlenen finansal bilgi birikimi ve donanımı eksikliğidir. Bankalar ile kayıt dışı bireyler arasında gerekli ilişkinin kurulabilmesi için, finansal eğitim programları çerçevesinde atılabilecek adımlar şu şekilde sıralanabilir (TCMB, 2011).

- i. Bankaların finansal işlemler üzerinden aldıkları komisyonlar ve ücretler, birçok kişinin sisteme girişini güçleştirdiğinden komisyon ve ücretlerin düşük tutulması işlem hacimlerini artıracaktır.
- ii. Düzenli bir finansal eğitim programı ile mevcut önyargıların ve yanlış algıların önüne geçmek mümkün olabilecektir.
- iii. Bankalar ve bireyler arasında daha önce yaşanan olumsuz tecrübeler, güven bunalımına yol açtığından söz konusu bireylere, sistematik finansal eğitim programları aracılığıyla doğru bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- iv. Kayıt dışı bireylerin finansal ihtiyaçlarını finans sistemi dışındaki kuruluşlardan sağlamasının önüne geçilerek finansal dolandırıcılık girişimlerine karşı önlemler alınmalıdır.
- v. Bankalarca alt gelir grubuna verilecek mikro krediler denilen küçük ölçekli krediler, kayıt dışı bireyler ile bankalar arasındaki ilişkiyi düzene koyma açısından yararlı bir yöntem olacaktır.

Finansal eğitim programları aracılığıyla, kayıt dışı ve finansal olarak dışlanmış bireyler açısından elde edilecek kazanımlar şu şekilde sıralanabilir (TCMB, 2011).

- i. Bireylerin ve toplumun genel tasarruf düzeyi artar.
- ii. Bireyler, finansal ürün ve hizmetlerin kullanımında daha fazla bankacılık sistemden yararlanacak, aynı zamanda finansal dolandırıcılık girişimlerine maruz kalma ihtimali düşecektir.
- iii. Özellikle alt gelir grubuna dahil bireylerin bir bankada mevduat hesabı açması veya mevcut hesabını işler hale getirmesi sağlanacaktır.

1.6.2.4. Finans Teorileri Açısından Önemi

Bilgi ile piyasa arasında bağ kuran Etkin Piyasalar Teorisi denilen güçlü bir kuram bulunmaktadır. Buna göre, piyasa etkinliği, bilginin fiyatlara yansımış olması düzeyiyle ölçülmektedir. Geçmiş bilgi fiyatlara yansımış ise, piyasa zayıf düzeyde etkindir. Öte yandan serbestçe elde edilen bilginin fiyatlara yansımış olması durumunda piyasa orta güçlü formda etkin olmaktadır. İçerdeki bilginin de fiyatlara yansımış olması halinde ise piyasa güçlü formda etkin kabul edilmektedir (Altıntaş, 2008: 36).

Bilginin fiyata yansıma hızı bilginin anlaşılma düzeyiyle ilgilidir. Bu kapsamda, ilgili kurumlar tarafından halka açıklanan bilgilerin daha sade, daha anlaşılır ve daha az sayıda olması, bilgi kirliliğini azaltabilecektir. Bilgi ne kadar basit ve anlaşılır ise, bu bilginin analiz edilerek fiyatlara yansıtılması o kadar hızlı olacaktır. Kurumsal yatırımcıların bilgiyi analiz edip bunu fiyatlara yansıtma süreci bireysel yatırımcılara göre daha hızlı olabileceği durumlarda, bireysel yatırımcı aleyhine bir bilgi asimetrisi oluşmasına da neden olabilecektir (Eken, 2009: 74-76).

Finansal eğitim, bireyin finansal bilgi birikimini artırarak daha bilinçli finansal kararlar almasına destek olmaktadır. Buna dair yapılan bir araştırma sonucu, bireyin geçmiş finansal tecrübelerinin, bireyin davranış ve tercihlerini daha çok etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Lyons vd. 2006: 41-43).

Yine de bu teorilerin tamamı, piyasa ve yatırımcı hareketlerini analiz ederken, yatırımcı psikolojisi ve duyarlılığını dikkate almamaktadır. Örneğin, bireysel yatırımcının finansal karar alma sürecinde algılama hatası yapabileceğini, gelişmelere aşırı reaksiyon gösterebileceğini veya tepkisiz kalabileceğini, kendine aşırı güven

duyabileceğini, pişmanlık duymamak için zararda ısrar edebileceği hususları göz ardı edilmektedir (Altıntaş, 2008: 38).

Sonuç olarak, bireysel yatırımcıların her zaman akılcı kararlar vermedikleri ve bireysel yatırımcıların finansal hareketlerini analiz ederken ''Davranışsal Finans'' modellerinin daha açıklayıcı olacağı ortaya çıkmıştır. Davranışsal finans modeli ile geleneksel finans teorileri arasındaki bu çelişki, piyasanın genel işleyişi ve yönü ile yatırımcı kararlarının performansı üzerinde ciddi olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Ortaya çıkan bu olumsuz tablonun ortadan kaldırılması ve sağlıklı bir yatırım altyapısının oluşturulması için finansal eğitim sürecinin ön plana çıkarılması daha faydalı olacaktır (Altıntaş, 2008: 39).

1.6.2.5. İşletmeler Tarafından Sunulan Finansal Eğitim Programları ve Önemi

Çalışanların kullandığı krediyi zamanında ödeyememesi, yaşam standardının düşmesi, kredi kartı borçlarının yarattığı psikolojik baskı, hatalı verilen finansal kararlar, yanlış emeklilik planları sonucu emeklilik döneminde refah kaybı ile karşı karşıya kalma riski gibi faktörler çalışanın işe olan konsantrasyonunu negatif olarak etkileyip, motivasyonun ve verimliliğin ciddi biçimde düşmesine yol açmaktadır.

Araştırmalar, çalışanların önemli bir kısmının finansal konuları algılamakta zorlandığını ortaya çıkarmış, ayrıca çalışanların büyük ölçüde gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayacak en uygun emeklilik planı veya finansal araç seçiminde başarısız olduklarını göstermiştir. Bu konuda İngiltere’de yapılan bir araştırma, katılımcıların büyük çoğunluğunun aldıkları finansal eğitim seminerleri neticesinde finansal tercihlerini tekrar gözden geçirerek finansal planlarını değiştirdiğini ortaya çıkarmıştır (Dredge, 2007: 4).

Söz konusu olumsuzlukların önüne geçmek amacıyla işyerlerinde de finansal eğitim programları düzenlenebilmektedir. Sunulan finansal eğitim programları; yeterli bir emeklilik geliri elde edebilmek için çalışanın alması gereken tasarruf konusundaki eğitimler, emeklilik planlarının işleyişine ilişkin temel finans konularının aktarılması ve emekliliğin finansmanına yönelik olarak yapılan temel yatırım eğitimi gibi konuları kapsamaktadır Lyons vd., 2006: 46).

İşyerlerinde verilen finansal eğitimin etkileri üzerine yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda, işyerinde verilen finansal eğitimin finansal okuryazarlığı artırdığı ve

Çalışanlar üzerinde olumlu etkiler bıraktığı grlmştr. Ayrıca işyeri finansal eğitim seminerleri sonucunda, çalışanların çoğunun daha iyi finansal kararlar verdikleri, yatırım stratejilerini değiştirerek çeşitlendirme yapmaya başladıkları ve finansal durumlarında olumlu gelişmeler kaydettikleri, kredi kullanımını kontrollü bir şekilde yaptıkları, bütçeleme ve finansal planlamalarda bulundukları grlmştr (Taşçı, 2011: 89).

Düzenlenen finansal eğitim programlarının, çalışanların finansal davranış ve tercihlerine olan etkilerini araştıran bir diğer araştırma sonucuna göre ise, işverenlerin sunduğu emeklilik seminerlerine katılan çalışanların emeklilik planlarına katılımlarında ve katkı payı oranlarında artışlar gözlenmiştir (Bayer vd. 1996: 21-27).

Yapılan başka bir araştırmada ise, işyerinde sunulan finansal eğitim programlarının, çalışanın finansal bilgi birikimini ne oranda etkilediği incelenmiş ve işverenler tarafından sağlanan dokümanların çalışanların finansal bilgi birikimini artırdığı ve emeklilik planlarına katılımını teşvik ettiği tespit edilmiştir.

Diğer bir araştırma ise, çalışanların finans profesyonellerinden birebir yatırım danışmanlığı almalarının, onların emeklilik dönemine ilişkin belirsizliklerin azaltılmasında büyük katkılar sağladığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca özellikle düşük gelir grubunda bulunan çalışanların emeklilik dönemine yönelik yeterince tasarruf yapmadıkları tespit edilmiştir (Taşçı, 2011: 124).

İşverenler tarafından daha çok tercih edilen finansal eğitim organizasyonu, finans uzmanlarınca verilen ve seminer şeklinde sunulan eğitimlerdir. Yapılan bir araştırmada, bu konuda dikkat edilmesi gereken hususlar şöyle belirtilmiştir (Herrmann, 2003: 15-18):

- i. Dinleyicilerin kişisel finansal ihtiyaçları ortaya çıkarılmalı ve kendilerinde finansal bir bilinç oluşturulmalıdır.
- ii. Daha verimli sonuçlar elde edilmesi ve katılımın artmasını sağlamak amacıyla eğitimler karşılıklı etkileşim içerisinde yapılmalıdır.
- iii. Eğitimin sonunda katılımcılara finans uzmanları ile birebir görüşme ve genel tavsiyeler alma imkânı verilmelidir.

Finansal eğitim programlarının başarılı olabilmesi ve maksimum faydanın elde edilebilmesi için işverenler tarafından sunulan eğitim programlarında dikkat edilmesi gereken konular aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Gökmen,2012: 87);

- i. İşyerinde, bireyin finansal durumu kapsamlı bir şekilde analiz edilmelidir.
- ii. Emeklilik sistemi tanıtılmalı, sistemin süreci ayrıntılarıyla açıklanmalıdır.
- iii. Emeklilik planlarının ve yatırımlarının yeterince anlaşılması için temel finans konuları uygulamalı olarak ifade edilmeli, emeklilik dönemi süresince elde edeceği getiri düzeyi tablolar ve grafikler yardımıyla anlatılmalıdır.
- iv. Kredi kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlar ayrıntılarıyla açıklanmalı ve bireyin mali durumuna göre, kullanılması düşünülen kredi miktarı konusunda bilgilendirme yapılmalıdır.
- v. Çalışanlar, finansal işlemler ve yatırım tercihleri sonucu karşılayabilecekleri finansal dolandırıcılık olaylarına karşı kapsamlı bir şekilde bilinçlendirilmeli, dolandırıcılık olayı ile karşılaşıldığında kanuni hakları ve başvuracağı yasal merciler konusunda bireyler bilgilendirilmelidir.
- vi. Çalışanlara işverenler tarafından sunulan temel finans eğitimi çalışanları bir taraftan finansal tehlikelere karşı korurken, diğer taraftan da geleceğe ilişkin belirsizlikleri azaltarak, çalışanın verimliliğinin artmasını katkıda bulunmaktadır. Ayrıca işyerinde sunulan finansal eğitim programları, çalışanların iş tatminini artırarak şirkete olan bağlılıklarını güçlendirirken, devamsızlıkları ve moral bozukluklarını azaltmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Dünya’da Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Finansal okuryazarlık seviyesinin düşüklüğü Türkiye’ye has bir problem olmayıp, finansal piyasaları gelişmiş ülkelerde dahi bu sorun araştırmalarla ortaya konulmuş ve finansal okuryazarlık düzeyini artırmaya yönelik kampanyalar başlatılmıştır.

Burada amaç, kişilerin sadece finansal konulara ilişkin bilgi seviyesinin artırılması değil, finansal durumunu değerlendirip iyileştirebilmek için planlar yapabilme, gerekli bilgiye erişip kullanabilme, finansal piyasalardaki tehlikelerden kendini koruma, finansal hizmetler piyasasına daha fazla katılım için gereken bilgi donanımına sahip olmalarını sağlamaktır (Taşçı, 2011: 95-96).

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, dünyada son yıllarda finansal okuryazarlık konusuna yoğun ilgi gösterilmektedir. Bu tür ülkelerde vatandaşların finansal bilgi birikimi ve donanımının geliştirilmesi amacıyla, finansal açıdan bilinçli bireylerin, kendilerine olduğu kadar toplumun çıkarlarına da hizmet edeceği varsayımıyla, kamu ve özel teşebbüs birlikte hareket etmektedir. Bunun dışında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi kuruluşlar da konunun önemini dünya genelinde kabul görmesi ve anlaşılması için yoğun faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Altıntaş, 2008: 159).

Finansal okuryazarlık, ABD, İngiltere, Japonya gibi gelişmiş ülke yanında Türkiye dâhil gelişmekte olan ülkelerde ekonominin ve piyasaların sağlıklı büyümesine katkıda bulunmaya yönelik olarak yürütülen alternatif ve stratejik çalışma alanlarından biridir. Ülke uygulamalarında genel olarak, finansal konuların mevcut derslerin içinde bir ünite ya da kazanım olarak verildiği, öğrencilerin bu konuları daha iyi kavrayabilmeleri ve daha etkin öğrenebilmeleri için yazılı doküman dışında internet siteleri, on-line oyunlar, okul dışı aktiviteler gibi yöntemlerin benimsendiği görülmektedir (Taşçı, 2011: 98).

Yapılan arařtırmalar, dünya genelinde finansal okuryazarlık seviyesinin dūřuklūėine iřaret etmektedir. Konuyla ilgili arařtırmaların çoėunluėu ABD’de yapılmakla beraber, diėer űlkelerde de çalıřmalar giderek artmaktadır.

2.1.1. ABD’de Yapılan alışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda en fazla arařtırma yapan űlke Amerika Birleřik Devletleri (ABD)’dir. Arařtırmalar, ABD’de finansal okuryazarlık seviyesinin genel olarak dūřuk olduėunu göstermektedir.

ABD’de hűkűmete baėlı bir kurum olarak faaliyet gösteren “Finansal Okuryazarlık ve Eėitim Komisyonu”, gelir, harcama, tasarruf, yatırım ve borçlanma gibi konularda toplumun bilgilendirilmesini amaçlamaktadır. ABD’de faaliyet gösteren ve finans kuruluřu Capital One tarafından desteklenen ‘Junior Achievement Finance Park’ (Gençlik Bařarısı Finans Parkı) ėrencileri eėlenceli bir řekilde, doėru finans kararları verebilen bireyler olarak hazırlamaktadır. űlkede, dūřun ve arařtırma kuruluřları, űniversiteler veya bunların iřbirliėiyle çok sayıda finansal eėitim programları dűzenlenmektedir (Ercan, 2012).

ABD’de yapılan arařtırmalara göre, gençlerin finansal okuryazarlık dűzeyinin iyi durumda olmadığı grűlműřtűr. Sonuçlar, birçok öėrencinin harcama, tasarruf, yatırım gibi temel finans konuları hakkında yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir (Gökmen, 2012: 56).

ABD Finansal Yeterlilik Arařtırması (National Financial Capability Survey) sonuçlarına göre, Amerikalıların finansal okuryazarlık dűzeyleri dūřuk seviyelerdedir. Arařtırmaya katılanların finansal yeterlilikleri dört alanda incelenmiřtir (Foundation, 2009: 5-23):

- Geçimini sağlamak
- Geleceği planlamak
- Finansal űrűnleri yönetmek
- Finansal bilgi ve karar vermek

Araştırmada Amerikalıların finansal yeterlilikleriyle ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir (Gökmen, 2012: 54):

- i. Katılımcıların hemen hemen yarısı aylık giderlerini karşılamada ve faturalarını

ödemede güçlük çekmektedir.

- ii. Katılımcıların çoğunluğu zor günler, çocuklarının üniversite eğitimi, kendi emeklilikleri gibi olaylar için plan yapmamakta ve birikimde bulunmamaktadırlar.
- iii. Finansal tüketicilerin çok az bir bölümü, finansal ürünler hakkında bilgi sahibidir.
- iv. Birçok yetişkin, finansal işler konusunda kendini yetkin zannetmekte, bununla beraber, gereksiz masraf gerektiren finansal davranışlarda bulunmaktadırlar.

Bireyler kendi finansal becerilerinin yüksek olduğuna ve daha fazla finansal bilgiye sahip olduklarına inanmalarına rağmen, yapılan araştırmalar bu durumun tersi niteliğinde sonuçlar vermektedir. Yapılan bir araştırmaya göre, bireylerin basit finansal hesaplamaları bile yapamadıklarını, ayrıca finansal piyasalar ve bunlarla ilgili temel kavramları iyi anlayamadıklarını ortaya koymaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2009: 2).

Başka bir araştırmaya göre ise, finansal yönetim dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlıkları, bu dersi almayanlardan daha fazla olmayıp, lisede alınan finans derslerinin öğrencilerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmediği görülmüştür. Bu durumun başlıca sebepleri arasında, öğrencilerin finans konularına çok önem vermemeleri ve motivasyon eksikliği gelmektedir (Mandell ve Klein, 2009: 15).

Cinsiyet farklılıklarının finansal okuryazarlık düzeyinde ne tür etkisi olduğu yönünde üniversite öğrencileri arasında yapılan araştırma sonuçları, kadınların finansal bilgisinin erkeklerden daha az olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim ve tecrübenin de, finansal okuryazarlık üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür. Öğrencilerin finansal bilgilerinin çoğunu okul dışındaki kanallardan, özellikle ailelerinden aldıkları görülmüştür (Gökmen, 2012: 58).

Yapılan bir araştırma, genel olarak Amerikalılar içinde finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan bireylerin daha yaşlı, daha yüksek gelire sahip ve evli kişiler olduğunu ortaya koymaktadır (Temizel, 2010: 33-34). Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla daha fazla finansal bilgiye, güvene sahip olduğu ve finansal kararlar vermede erkeklerin kadınlara oranla daha fazla risk almayı tercih ettiği görülmüştür (Wagland ve Taylor, 2009: 13-25).

Dolayısıyla, finansal okuryazarlık ile cinsiyet ve eğitim arasında en azından yaşamın erken dönemlerinde ilişki olduğu saptanmıştır. Bu durum finansal davranışlara da yansımaktadır. Finansal bilgisi fazla olanların, emeklilik planları yaptığı, finansal olarak bilgisi az olanların ise hisse senetleri piyasalarına yatırım yapmadıkları görülmüştür (Lusardi ve Mitchell, 2008: 2-3).

ABD’de Ocak 2008’de Başkanın talimatı ile Amerikan Hazinesi’ne bağlı olarak Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi kurulmuş ve “Finansal Eğitim” adında bir program başlatılmıştır. Bu programda 7-9. Sınıf öğrencilerine yönelik MoneyMath isimli bir ders verilmesi, lise öğrencileri için ”National Financial Literacy Challenge” adında on-line bir test ve internet siteleri yer almaktadır (Taşçı, 2011: 97).

Amerika Birleşik Devletleri, finansal okuryazarlık konusuna fazlaca önem vermektedir. Hatta 2011 yılında bu ülkede Nisan ayı Finansal Okuryazarlık ayı olarak ilan edilmiştir.

2.1.2. AB’de Yapılan Çalışmalar

Finans bilgisinin artırılması meselesi, son 20 yılda yaşanan gelişmeler sebebiyle önemini artırmış olup, bu konuya Avrupa çapında da daha fazla ilgi gösterilmektedir. Finansal eğitimin önemi, sosyal güvenlik olanaklarının azalması ve beklenen yaşam süresinin uzaması gibi sebeplerden dolayı artmış bulunmaktadır.

Finansal ürün yelpazesinin genişlemesi, yeni ürünlerde daha büyük dinamizm görülmesi, bilgi miktarının artması, yeni dağıtım kanallarının kullanılması gibi etmenler finansal araçların karmaşıklığının daha da artmasına sebep olmuştur.

Yatırımcıların yeterli bilgiye sahip olmaksızın yatırım danışmanlığı hizmeti almaları ve yatırımcı ile danışman arasındaki anlayış farkının büyük olması verilen hizmetin yatırımcının ihtiyaçlarına uygun, uzun dönemli ve sürdürülebilir çözümler sunabilme olasılığını azaltmaktadır.

Dolayısıyla hem yatırımcı açısından negatif mali sonuçlar görülmekte, hem hizmet sağlayan taraf açısından hizmetin etkinliğinin az olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca etkin ve rekabetçi piyasaların varlığı da bilgili yatırımcılara bağlı bulunmaktadır.

Avrupa Komisyonu, tüketicilerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmek amacıyla, insanların paralarını yönetebilmelerini, finansal ürünleri anlamalarını ve

finansal ürünler arasında doğru tercih yapabilmelerini hedeflemektedir (Gökmen, 2012: 88).

Söz konusu etkenler sebebiyle Avrupa Birliği (AB) Komisyonu da finansal eğitim konusuna eğilmek durumunda kalmıştır. Bu kapsamda finansal eğitim, Komisyon tarafından gelecekte tedbir alınabilecek konular arasında yer almıştır. Konuyla ilgili olarak Komisyon tarafından “finansal okuryazarlık” terimi kullanılmakta olup, söz konusu kavram tüketicilerin bilgili bir şekilde yatırım kararı verebilmek üzere sahip olduğu finansal araçları anlama becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Avrupa Komisyonu, “Yetişkinler için çevrimiçi tüketici eğitimi araçları“ (development of on-line consumer éducation tools for adults-Dolceta) adıyla 2003 yılında bir internet sitesi (www.dolceta.eu) açmıştır. Söz konusu sitede Nisan 2010’da öğretmenler için finansal okuryazarlık bölümü açılmıştır. Bölümde; harcama, tasarruf/yatırım, borçlanma ve koruma/sigorta adı altında dört ana tema bulunmaktadır. Dolceta ayrıca, öğretmenler için eğitim-öğretim araçları sağlamaktadır (Gökmen, 2012: 88).

Finansal eğitim programları ile ağırlıklı olarak özellikle çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin para, tasarruf, yatırım ve emeklilik gibi konularda bilgi sahibi olması ve kaynaklarını buna göre yönlendirebilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Finansal eğitim programlarının banka hesapları, krediler bütçe, emeklilik gibi konulara ağırlık vermekte olduğu görülmektedir.

Avrupa Birliği’nin finansal eğitim girişimleri kapsamında bir uzman grubu ve bir veri tabanı oluşturulmuştur. Finansal Eğitim Uzmanı Grubu EGFE (Expert Group on Financial Education) 30 Nisan 2008’de kurulmuştur. EGFE, finansal eğitim konusunda fikir ve en iyi uygulamaların alışverişini sağlamaktadır. Avrupa Finansal Eğitim Veri Tabanı EDFE (European Database for Financial Education) ise Ocak 2009’da oluşturulmuştur. EDFE finansal eğitim planlarına ilişkin elektronik bir kütüphanedir (Gökmen, 2012: 89).

Avrupa Birliği (AB) komisyonu, yatırımcılar tarafından karşılaşılan sorunları şu üç başlık altında toplamaktadır (Gökmen, 2012: 45).

- i. Bireyler finansal konuları anlamakta güçlük çekmektedir: Artık günümüzde çok sayıda birey finansal konular ile ilgili temel bilgilerden

yoksun olduğunun bilincine varmaktadır. Bu durum onların finansal hizmet sağlayıcılarla etkileşime geçip en iyi koşullarda hizmet alabilme kapasitelerini de etkilemektedir.

- ii. Bireyler finansal konulardaki bilgi düzeylerinin abartmaktadır: Bireyler finansal eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını zannettiklerinden, bu durumun farkına varmalarını sağlamak gerekir. Yapılan araştırmalarda, bireylerin finansal konularda yeterli bilgiye sahip olmadıkları halde kendilerine çok güvendikleri ortaya çıkmıştır (Bazerman, 2002: 27).
- iii. Pek çok kişi geleceğini planlamak ya da ihtiyacına uygun ürünü seçmek bilincine sahip değildir: Bireyler hayatları süresince kişisel durumlarını etkileyen olaylarla karşılaşmakta ve bunun sonucunda finansal kararlar vermek durumunda kalmaktadırlar. Bu kararlar kişilerin hayat şartlarını ve sosyo-ekonomik durumlarını etkilediğinden bireyler, yaşlarına ve eğitim düzeylerine uygun finansal bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar.

Üniversite öğrencileri, yetişkinler, tüketiciler, ve öğretmenleri hedef alan program, banka hesapları, bütçe, tasarruf, yatırım, kredi, emeklilik gibi konuları ele almakta ve internet üzerinden verdiği hizmetleri el kitabı ve broşür gibi yazılı kaynaklarla desteklemektedir (Ekşit ve Ertan, 2011: 105).

Avrupa Birliği'nin tüm ülkelerinin erişim skorları, Romanya dışında Türkiye'nin üzerindedir. Birçok OECD ülkesinde erişim seviyesi yüzde 95'in üzerinde olup, OECD ortalaması yüzde 90'dır. Gelişmekte olan ülkeler ortalaması ise yüzde 26'dır. Türkiye, dünya sıralamasında erişim bakımından ortalamanın üzerinde, gelişmiş ülkelerin ve AB seviyesinin ise oldukça altındadır. Bu durum Türkiye'nin bu konuda alacak hala önemli bir mesafesinin olduğunu göstermektedir (Özcam, 2006: 84).

2.1.3. Diğer Ülkelerde Yapılan Çalışmalar

2.1.3.1. Almanya

Almanya, Avrupa Birliği içinde finansal eğitim konusunda, İngiltere'den sonra en aktif ikinci ülke durumundadır. Bu çerçevede tüketicilere genel finans bilgisi sağlanmasına yönelik bir internet sitesi bulunmaktadır. Gençlerin ilgisini ekonomiye

çekmek ve konuları anlaşılır hale getirmek amacıyla birçok program sunulmakta, öğrencilerin finans konusunda tecrübe sahibi olmaları amacıyla ulusal çapta yarışmalar düzenlenmektedir (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi amacıyla Almanya’da yapılan bir araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyinin orta seviyede olduğu, kadınların finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu, Almanya’nın doğusunda yaşayan düşük gelirli ve az eğitilmiş kişilerin finansal okuryazarlıklarının batıda yaşayanlara göre daha az olduğu ortaya çıkmıştır.

2.1.3.2. Avusturya

Avusturya finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içinde en aktif üçüncü ülke durumunda olup, öğrencilere eğitim sağlanmasına yönelik programlar uygulanmakta, bu kapsamda Viyana Borsası’nın katkılarıyla çeşitli finansal konular hakkında faaliyetler yapılmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Avusturya’da finansal okuryazarlık konusunda yapılan araştırmada katılımcıların, para yönetimi, finansal açıdan geleceği planlamak, finansal kararlar vermek ve bilgili kalmak alanlarında finansal yeterlilikleri ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların % 43’ü düzenli olarak tasarruf etmekte, % 80’i faturalarını hemen ödemekte, % 66’sının banka ürünleri hakkında bilgisi bulunmakta, % 90’ı ise hesaplarını dikkatli bir şekilde takip etmektedirler. Bununla birlikte, katılımcıların büyük bir çoğunluğu emeklilik için birikim yapmanın gerekli olduğuna inanmaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 213-214). Ayrıca Avusturya Merkez Bankası 2009 yılında okullar için eğitim materyalleri, 14-19 yaşları arasındaki gençler için de bilgilendirici bir set hazırlamıştır (Taşçı, 2011: 97).

2.1.3.3. Bulgaristan

Bulgaristan’da Finansal Hizmetler Komisyonu ile Eğitim ve Kültür Bakanlığı’nın ortaklaşa düzenlediği lise öğrencilerine yönelik “Öğrenciler için Finans” programında finansal sektörden kişiler öğrencilere sermaye piyasaları, sigortacılık gibi konularda seminerler vermekte, finans kurumları ziyaret edilmektedir. Seminar sonunda öğrencilerden okullarında, öğrendikleri ile ilgili bir sunum yapmaları beklenmektedir (Taşçı, 2011: 97).

2.1.3.4. Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti'nin finansal eğitim konusunda bir ulusal strateji oluşturma çalışmaları ise 2005 yılında başlamıştır. Hazine Müsteşarlığı'nın liderliğinde, Çek Merkez Bankası ve Milli Eğitim Bakanlığı finansal eğitim ulusal stratejisi çerçevesinde bu sorumluluğu paylaşmaktadır. 2005 yılı sonunda finansal eğitim, tüketicinin korunmasının önemli bir parçası olarak tanımlanmış olup, 2006 yılında Hazine Müsteşarlığı, Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çek Merkez Bankası ve ilgili diğer kurumların katılımıyla "Finansal Eğitim Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Çek Merkez Bankası 2008 yılından itibaren piyasada tüketicinin korunması kapsamında denetim yapmakla görevlendirilmiştir. 2010 yılı Mayıs ayında finansal eğitim için tasarlanan 5 yıllık ulusal strateji Çek Hükümeti tarafından onaylanmıştır. Çek Cumhuriyetinde yapılan araştırmalarda, Çek ailelerin borçluluk oranlarının hızla arttığı, Çek vatandaşların çoğunluğunun ise, piyasa mekanizmasını tam olarak anlayamadığı ve tüketimle yatırım arasındaki farkı ayırt edemediği görülmüştür (Gökmen, 2012: 72).

Çek Merkez Bankası, okullarda finansal eğitimi geliştirmek amacıyla 2008 yılında "Financial and Economic Literacy" adında bir kitap hazırlatmıştır, ilkokullarda öğrencilere bütçe, kredi, faiz, enflasyon, mevduat, ipotek gibi kavramlar öğretilirken, ortaöğretim okullarında bireysel emeklilik, hisse senedi, kamu bütçesi gibi konular üzerinde eğitimler verilmektedir.

2.1.3.5. Fransa

Fransa'da Merkez Bankası, 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte ortaöğretim düzeyinde ekonomi ve sosyal bilimler ile teknik bölümlerde okuyan öğrencilere yönelik bir eğitim programı başlatmış, bankacılık sistemi, para politikası ve para birimlerini içeren konularda yazılı dokümanlar ve videolar hazırlanmıştır.

2.1.3.6. İngiltere

İngiltere finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içinde en faal ülkelerden biri olmasına rağmen, finansal kapasite konusunda yapılan araştırmalar sonucunda, birçok tüketicinin paraları hakkında etkili karar verme güvenine ve yeterliliğine sahip olmadığı görülmüştür. İngiltere'de yapılan başka bir araştırmaya göre ise, özdenetimin ve finansal okuryazarlığın eksikliği ile tüketici kredisinin ödenmemesi ve aşırı borçluluk

arasında doğru orantı olduğu ortaya çıkmıştır. Özdenetim konusunda sorunlu olan tüketiciler, maliyeti yüksek olan kredileri daha fazla kullanmaktadırlar.

Ücretsiz hizmet sunan Kişisel Finansal Eğitim Grubu (Personal Finance Education Group) aracılığıyla kamu, finans ve eğitim sektörlerinin katkılarıyla eğitimin çeşitli aşamalarındaki çocuklar ve gençlere yönelik olarak finans ve para idaresi eğitimi araçları sunulmaktadır. Burada, finans eğitiminin okullarda müfredatın bir parçası haline getirilmesi amaçlanmaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 106).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularına büyük önem veren ülkelerin başlarında gelen İngiltere, toplum içerisinde finansal farkındalığı yaygınlaştırmak ve bilinçlendirmek amacıyla çeşitli kuruluşlar aracılığıyla faaliyetlerde bulunmaktadır.

2.1.4. Diğer Uluslararası Kuruluşlarda Yapılan Çalışmalar

Çeşitli ülkelerde faaliyette bulunan çok sayıdaki profesyonel eğitim danışmanlığı şirketi, bireylere finansal okuryazarlık konusunda çeşitli kurslar veya uygulama programları düzenlemektedirler. Bu programlar genelde, temel finans bilgileri, bankacılık, finans piyasaları, finansçı olmayanlar için finansal tabloların analizi gibi konular içerilmektedir. Bu tür eğitim programlarının bireylerin amatör düzeydeki bilgi birikimini artırmak, kariyer gelişimine katkıda bulunmak gibi amaçları bulunmaktadır (Altıntaş, 2008: 99-100).

Bu kapsamda ticari kuruluşlar, birlikler, dernekler veya özel teşebbüsler sanal ortamda içerik bakımından çok zengin ve kullanışlı olan finansal eğitim siteleri kurmuşlardır. Özellikle başta ABD ve İngiltere olmak üzere gelir düzeyinin ve dağılımının diğer ülkelere göre daha pozitif olduğu ülkelerde, kamu ve özel kesimlerce finansal eğitim sunumuna ciddi emek ve kaynak ayrılmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, Dünya Bankası gibi çeşitli kuruluşlar tarafından finansal eğitim konusunda çok önemli faaliyetlerde bulunmaktadır.

2.1.4.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OECD, finansal eğitim ve okuryazarlık konusunda birçok faaliyette bulunan ve kapsamlı çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlarından birisidir. 1961 yılında kurulan OECD'nin temel amacı, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumlarını geliştirecek politikaları desteklemek ve uygulamaktır. OECD, finans alanında eğitim araştırmalarına

öncülük etmekte, ayrıca internet sitesi aracılığıyla akademik düzeyde çok önemli veri ve bilgi kaynağı sunmaktadır. (OECD, 2009)

OECD'nin finansal eğitim konusunda 2003 yılında başlattığı Finansal Eğitim Projesi kapsamında, üye ülkelerdeki ve bazı üye olmayan ülkelerdeki finansal eğitim programları incelemeye alınmıştır. Projenin ilk aşamasında, var olan eğitim programlarının etkinliği değerlendirilmiş ve finansal okuryazarlığın ilerletilmesi için strateji önerilerinin oluşturulması hedeflenmiştir. İkinci aşamada, düzenleyicilere ve bireylere yardımcı olabilecek kılavuzların yayımlanması ve çeşitli ülkelerde tüketicilerin finansal okuryazarlıklarının seviyesinin belirlenmesi planlanmıştır.

OECD, düzenlediği konferans, toplantı ve seminerler ile farklı coğrafyadaki toplumlara finansal okuryazarlık kavramını yaymaya çalışırken yayımladığı makale ve çalışmalarla da konuyla ilgili akademik ve politika adımları oluşturmaya yönelik bilgi sağlamayı hedeflemektedir. Örneğin, OECD'nin 'Uluslararası Finansal Eğitim Ağı' (International Network on Financial Education – INFE) birimi üzerinden çeşitli ülkelerde gerçekleştirdiği anketler, ülke toplumlarının finansal kavramlara olan yakınlığı, mali karar ve davranışlarının uygunluğu gibi konulardaki performansını ölçmeyi hedeflemektedir (Ercan, 2012). Böylece, finansal okuryazarlık ile ilgili tüm tarafların ortak bir alanda fikir alışverişinde bulunabileceği ve tecrübelerini birbirlerine aktarabileceği sanal bir platform hizmete sunulmuştur.

Ayrıca, 15 yaşındaki gençlerin finansal okuryazarlıklarını ölçmek üzere kurulan OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment), gençlerin finansal okuryazarlıklarını ölçmeye yönelik ilk uluslararası girişimdir. OECD finansal eğitim projesi için üç temel faktör söz konusudur (Gökmen, 2012: 83):

- i. Dünya genelinde finansal eğitim gelişmeleri üzerine temel uluslararası araştırma ve çalışmaların yayımlanması,
- ii. Finansal eğitim ve farkındalık üzerine standart koruyucu faaliyetler,
- iii. Uluslararası iş birliğinin ve farkındalığın artırılması.

OECD tarafından yayımlanan "Finansal Eğitim ve Farkındalık için İlkeler ve İyi Uygulama" başlıklı kitapçıkta, finansal eğitimin okul çağında başlaması, insanların

finansal konularda hayatlarının mümkün olan en erken aşamasında eğitilmeleri gerektiği ifade edilmektedir (OECD, 2008: 12).

OECD tarafından oluşturulan ilkeler, ulusal koşulları dikkate alan, paydaşları belirleyen ve bunlar arasında işbirliği ve koordinasyonu pekiştiren, sonuç odaklı, gereksiz kaynak kullanımına engel olan, finansal okuryazarlığı bir yaşam becerisi olarak geliştiren ve bu konudaki genel farkındalığı artıran bir ulusal stratejinin belirlenmesi yönündedir.

OECD, düşük finansal eğitim düzeyinin olumsuz etkilerine dair üyeleri tarafından dile getirilen endişeler neticesinde 2003 yılında finansal eğitim konusunda çalışmalarına başlamıştır. Zaman içinde çalışmalarını genişleten OECD finansal eğitim başlığı altında, analitik araştırma ve analiz yayınları, ilkeler ve standartlar oluşturma ve uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi olmak üzere üç temel alanda çalışmalarını yürütmektedir (OECD, 2009).

OECD 2005 yılında finansal okuryazarlığı geliştirmek (Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies) ve 2008 yılında sigorta ve özel emeklilik konularında farkındalığı artırmak için (Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions) kitaplar yayımlamıştır.

Ayrıca, OECD'nin uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi kapsamında iki önemli uygulaması vardır. Bunlardan biri, 2008 yılında kurulan “International Gateway on Financial Education” başlıklı internet sitesidir (www.financial-education.org). Bir diğer önemli oluşum ise finansal eğitim konusunda uzman kamu çalışanlarından oluşan INFE (International Network on Financial Education) adlı uluslararası gruptur. 2008 yılında kurulan ve yılda iki kez toplanan INFE'nin 68 ülkeden 135'i aşkın üyesi vardır.

2.1.4.2. Dünya Bankası

Finansal okuryazarlık konusunda çok önemli faaliyetlerde bulunan kuruluşlardan biri olan Dünya Bankası 2005 yılından beri, dünya genelinde tüketicinin korunmasına ve finansal okuryazarlığa ilişkin yasal altyapıların hazırlanması konusunda çalışmalarda bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda ülkeler bazında finansal tüketicinin korunmasına ilişkin altyapının yetersiz olduğu, finansal ürünlere ilişkin bilgi ve açıklamalar yetersiz

olduğu, müşteri şikâyetlerinin çözümünde eksikler olduğu, finansal okuryazarlık düşük düzeyde olduğu hususları tespit edilmiştir (Gökmen, 2012: 85).

Dünya Bankası tarafından organize edilen bir finansal eğitim programı (Money Matters: A Financial Literacy Training Programme) da mevcut olup, bu programda bütçe, tasarruf, finansal kavramlar, sermaye piyasaları, emeklilik planları gibi konularda bilgiler sunulmaktadır (Altıntaş, 2008: 103-104).

Dünya Bankası dünyanın yoksul bölgelerinde finansal erişim konusunda çalışan bir araştırma merkezi olan Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu (Consultative Group to Assist the Poor - CGAP) ile birlikte finansal erişime ilişkin çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan “Finansal Erişim 2010” (Financial Access 2010) başlıklı rapor, dünyada finansal erişim istatistiklerini sunan önemli bir çalışmadır. Dünya Bankası tarafından ayrıca, mikrofinans, mobil bankacılık, şubesiz bankacılık gibi konularda çalışmalar da yapılmaktadır.

2.1.4.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu

Çocukların ve gençlerin finansal erişim ve eğitim vasıtasıyla bireysel yeteneklerini güçlendirmek, onlara finansal farkındalık kazandırmak amacıyla kurulan Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu (Child & Youth Finance International - CYFI) zirveler düzenleyerek, her yıl farklı ülke ve yaş gruplarından çocuk ve gençleri, finans, siyaset, araştırma, çocuk hakları alanlarında dünyanın önde gelen isimleriyle buluşturmaktadır (Özçam, 2006: 141).

OECD, Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu, UNESCO, UNICEF, Avrupa Kooperatif Bankaları Birliği, Arap Bankalar Birliği, The Wharton School, University of Buffalo ve bunların yanı sıra 500’e yakın uluslararası şirket ve sivil toplum kuruluşunun stratejik ortakları arasında bulunduğu CYFI, “Finansal Erişim” ve “Çocuklar ve Gençler için Finansal Eğitim” konularında düzenlediği zirvelerinin ilkinin, 24 Nisan 2012 tarihinde Amsterdam’da gerçekleştirmiştir (OECD 2009).

CYFI zirvelerinin ikincisi, Sermaye Piyasası Kurulu’nun ev sahipliği, Borsa İstanbul’un ana sponsorluğu, T.C. Merkez Bankası, İstanbul Takas ve Saklama Bankası (Takasbank), Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB)’nin katkılarıyla Mayıs 2013 ayında İstanbul’da gerçekleştirilmiştir.

Merkezi Hollanda'da bulunan kuruluş, 2015 yılı itibariyle 100 ülkede 100 milyon çocuğa ulaşılabilmeyi amaçlamaktadır.

Finansal eğitim konusunda dünyada faaliyet gösteren diğer belli başlı organizasyonlar ise aşağıda sıralanmıştır (Özçam, 2006).

- i. Internet Üzerinden Finansal Eğitim ile ilgili Yayınlar (Eurofnas E-Publication on Financial Education): Tüketici kredisi sektörünü hedef alan program, banka hesapları ve parasal temeller, hane halkı bütçesi, tasarruf ve yatırımlar, kredi ve borçlar konularını ele almakta ve internet üzerinden verdiği hizmetleri el kitabı ve broşür gibi yazılı kaynaklarla desteklemektedir.
- ii. Avrupa Tüketici Günlüğü (European Consumer Diary/The Europa Diary): Daha çok 15-18 yaş grubu öğrenciler olmak üzere genç yetişkinleri hedef alan program, banka hesapları ve parasal temeller, sigorta, risk, kredi gibi konuları ele almaktadır (Ekşit ve Ertan, 2011: 105).

2.2. Türkiye’de Yapılan Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Bir toplumun yaygın alışkanlıklarının değişmesi son derece güçtür. Buna rağmen Türk toplumunun yeniliklere ve yeni fikirlere açık bir özelliğe sahiptir. Finansal okuryazarlık arttıkça, bu durum ekonomi ve finansal piyasalarda olumlu bir döngü oluşturacak, daha çok gelir elde edebilecek ve daha fazla tasarruf olabilecektir. Finansal okuryazarlık arttıkça finansal suçlarda azalış olacak, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) gibi yasal otoriteler ile yargının iş yükü azalacak, burada ortaya çıkan verimlilik diğer alanlara yansıyabilecektir. Finansal okuryazarlığın artması, bir ülke için büyük bir kazanım olarak karşımıza çıkabilecektir (Sancak, 2012: 44).

Türkiye, uzun yıllar süren bir yüksek enflasyon ve yüksek faiz döneminden geçmiştir. Bu dönemde, faiz oranlarında, döviz kurlarında, ekonomik büyüme oranlarında, enflasyonda ve çeşitli yatırım araçlarında sert dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu uzun belirsizlik dönemi yatırımcıları, doğal olarak kısa vadeli düşünmeye ve daha az riskli olduğunu varsaydıkları yatırım araçlarını (döviz, altın, kısa vadeli mevduat, v.b.) tercih etmeye yönlendirmiştir. Sonuç itibariyle, günümüzde orta yaş ve üzerindeki neslin yatırım alışkanlıkları olumsuzluklarla dolu bir ortamda şekillenmiştir (TCMB, 2011).

Türkiye’de eksikliği hissedilen en önemli hususlardan birisi, yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin yeterli bilgi ve güvenilir bir istatistiğin bulunmamasıdır. Ayrıca, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite düzeyinde öğrenim gören gençler arasında da yapılmış herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Yetişkinlerin ve gençlerin hangi finansal konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları tespit edildiği takdirde, bu kesime yönelik olarak uygulanması düşünülen finansal eğitim programlarının verimliliği de artacaktır (Altıntaş, 2008: 160).

İlköğretim, ortaöğretim ve bazı kamu ve vakıf üniversitelerinin genel eğitim müfredatları incelendiğinde, genel müfredat içerisinde yer alan mevcut ders içeriklerine finansal eğitim konusu dâhil edilmediği görülmektedir. Bu durum bireysel finansal yönetim konusunda üniversite mezunu bir gencin sağlıklı finansal kararlar verebilecek temel bilgi birikiminden yoksun olarak hayata atılmasına yol açmaktadır (Sporakowski, 1979: 42).

Finansal eğitim konusuna yeterince önem verilmemesinin temelinde, finans piyasalarının sistematik altyapısının oluşturulmasının gecikmesi ve makro ekonomik istikrarın sık sık bozulması gösterilebilir. Ayrıca, ulusal siyasi ve ekonomik gelişmeler, finansal eğitim konusuna yoğunlaşması gereken kamu ve özel kuruluşların, konuyu ikinci plana itmelerine yol açmaktadır (Altıntaş, 2008: 163).

Son yıllarda ülkemizde politik istikrarın sağlanması, 2001 krizi sonrası alınan ekonomik tedbirlerle mali sistemimizin güçlenmesi, enflasyonun ve faiz oranlarının düşmesi, döviz kurlarında hareketliliğin azalması, sermaye piyasamızın gelişmesi ve ekonomik büyümede istikrarın sağlanması nedeniyle günümüz şartlarına uyum sağlanması amacıyla Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde Sermaye Piyasası Kurulu’nun öncülüğünü yaptığı, Borsa İstanbul (BIST) ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB)’nin de aktif rol üstlendikleri Yatırımcı Eğitimi Seferberliği ile bu konuda birikim sahiplerini bilinçlendirmek için bir dizi çalışmalar başlatılmıştır (www.spk.gov.tr, E.T.:03.05.2012).

2.2.1. MEB Tarafından Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde lise döneminde başlayacak bir eğitim süreciyle, en azından genç ev halkını daha bilinçli hale getirmek mümkün olabilir. Bu süreç uzun vadeli olup, mevcut yatırımcılar için de bir eğitim ve bilinçlendirme programı düzenlenmesi gerekliliğini

öne çıkarmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, bu amaçla çeşitli finansal eğitim programları düzenlemektedir.

Finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması ve mevcut finansal durumlarını güçlendirme kapasitesine sahip bireyler yetiştirilebilmesi için finansal eğitimin okullarda seçmeli ders yerine, mevcut derslerin bir parçası olarak verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, ilköğretim çağından itibaren öncelikli olarak tasarruf ve yatırım bilincini yerleştirmeye yönelik konuların işlenmesi, öğrencilerin etkin bir şekilde bu konuları kavramalarını sağlayacak eğitim yöntemleri ve materyaller ile eğitimcilere yönelik kaynaklar geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bundan dolayı finansal piyasalardaki düzenleyici otoritelerin, kurumların ve özel sektör kuruluşlarının Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte koordineli ve planlı bir şekilde çalışması önem arz etmektedir (Taşçı, 2011: 98).

Dünyadaki örneklerine benzer şekilde, öğrencilerin işlenen konu ile ilgili ulaşabileceği bir web sitesinin olması, konunun daha iyi kavranabilmesi için sektörden kişilerin konuk edilmesi ya da ilgili kurumlara tanıtım gezisi düzenlenmesi finansal konuları öğrenciler nezdinde daha ilginç hale getirecektir. Bunların yanı sıra, finansal piyasalardaki kurumlar tarafından düzenlenecek proje, kompozisyon, sanal portföy gibi yarışmaların da öğrencilerin motivasyonunu ve ilgisini artırıcı nitelikte etkisi olacaktır (Wagland ve Taylor, 2009: 15).

2.2.2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Çalışmalar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından çıkarılan “Finansal Okuryazarlık” kitabında, birey ve ailelere yönelik pratik ve yararlı bilgiler verilmektedir. Söz konusu kitap, “Eğitim ailede başlar” ilkesinden hareketle hazırlanan Aile Eğitim Programı kapsamında, bilgi çağının gereklerine uygun olarak ailelerin yaşam kalitesini arttırmayı hedeflemektedir (Şarlak, 2011: 9).

Bu kapsamda kitapta, “Finansa Giriş”, “Bütçeleme”, “Tasarruf”, “Kredi Kartı”, “Kredi” ve “Finansal Müzakere” genel başlıkları altında temel finans kavramları, finansal sistemdeki önemli kurumlar, bunların çeşitleri ve işlevleri ile piyasaya sundukları başlıca ürün ve hizmet çeşitleri, ayrıca bütçe hazırlarken dikkate alınması gereken unsurlar, tasarrufun sağladığı kazanımlar, tüketici kredileri ile ilgili temel

hususlar ve finansal kurumlarla borç müzakeresi yaparken dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınmaktadır.

2.2.3. SPK Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türk halkının yatırım alışkanlıklarını gözlemlediğimizde, geleneksel yatırım araçlarına yönelme konusunda geçen yıllar içinde çok büyük bir değişikliğin yaşanmadığı görülmektedir. Emlak, altın ve döviz, Türk halkının büyük bir kısmının en gözde yatırım aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yatırım araçlarına yönelmenin altında yatan temel neden ise, bu yatırımların uzun dönemde değerini korumasından kaynaklanmaktadır (Bahçuvan, 2011: 33-34).

Borsada hisse senedi alan yatırımcı, geleneksel yatırım araçlarından farklı olarak hisse senetlerinden kısa zamanda çok yüksek getiriler beklemektedir. Bu strateji içerisinde yapılan yatırımlar çoğu zaman zararla sonuçlanmaktadır.

Ülkemizde hisse senetlerine, kısa dönemde yüksek kârlılık getirecek varlıklar olarak görmenin altında, eğitim sisteminde, sermaye piyasaları eğitiminin, finansal okuryazarlığın hemen hemen hiç olmaması yatmaktadır. Çoğu yatırımcı sermaye piyasalarında yatırım yapma konusunda en temel bilgilerden bile yoksun bulunmaktadır. Çoğu tasarruf sahibi, yatırım yaptığı şirketin fiyat/kazanç oranını, satışlarının artış hızını, gelecek hakkındaki hedeflerini bilmeden hisse senedi yatırımında bulunmaktadır (Bahçuvan, 2011: 34).

2.2.4. FODER'in Yaptığı Çalışmalar

Finansal okuryazarlık; günlük hayatta, kişinin para kullanımı ve yönetimini, bilgiyle değerlendirebilmesi ve etkili karar vermesini sağlayan yeterlilik düzeyidir. Riskleri doğru okumak, kendi risk haritasını çizmek ve yatırım kararlarını almak için tüketicilerin, işçilerin, memurların, akademisyenlerin, meslek sahiplerinin, iş insanlarının, kadınların, gençlerin ve çocukların finansal okuryazarlığı öğrenip, kullanabilmelerinin bir gereklilik olduğu düşüncesinden hareketle Kasım 2012 itibariyle, Türkiye'nin konusundaki ilk sivil toplum kuruluşu olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur.

Derneğin amacı, finansal okuryazar bir Türkiye için eko-sistem oluşturmak olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum

kuruluşları ile işbirliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını oluşturabilmek, aynı zamanda bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesini sağlayabilmek konuları da derneğin amaçları arasında yer almaktadır.

Derneğin hedefleri ise, %50 olan bankacılık dışı nüfusun diğer ülke standartlarına çekilmesi, araştırmalar, koordinasyon ve uygulama ve düzenleme çalışmaları yapmak üzere ulusal konseyin kurulması ve Türkiye’de finansal okuryazarlığın eğitim müfredatı kapsamında başlayarak her vatandaşa ulaşması olarak belirlenmiştir.

Derneğin kurucularından ve yönetim kurulu üyelerinden Özlem DENİZMEN, finansal okuryazarlık kavramının Türkiye’de yerleşmesini ve uygulanmasını sağlamak amacıyla özveri ve aktif çalışarak birçok faaliyetlerde bulunmaktadır. “Parasını yöneten hayatını yönetir” sözünden hareketle DENİZMEN, parayı amaç değil değerlerimiz doğrultusunda bir noktadan diğer bir noktaya taşıyan bir araç olarak tanımlamaktadır (Denizmen, 2012: 15).

2.2.5. TEB Tarafından Yapılan Çalışmalar

Türk Ekonomi Bankası (TEB) tarafından “Ekonomi Ailede Başlar” düşüncesi ile tüm Türkiye’yi finansal okuryazarlık alanında bilinçlendirmek, eğitmek ve kişilerin finansal okuryazarlık seviyesinde ölçülebilir bir iyileşme sağlamak hedefiyle TEB Aile Akademisi kurulmuştur.

TEB Aile Akademisi’nde bütçe oluşturma ve yönetimi, aile giderlerini kontrol etme taktikleri, borçların doğru yönetimi, yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler, bireysel emeklilik, kredi ve kredi kartlarının doğru kullanımı konularında katılımcıların bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.

Finansal yetkinliği yüksek ve ekonomisi sağlam ailelerden oluşan bir Türkiye" hedefine ulaşmak için finansal okuryazarlığın yanı sıra finansal erişimin de iyileştirilmesine büyük önem veren kurum, her iki alanda da ülkemizin ne durumda olduğunun ve gelişim alanlarının tespit edilmesi amacıyla Boğaziçi Üniversitesi ile birlikte TEB Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi’ni oluşturmuştur (www.teb.com.tr, 2015).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAYSERİ İLİ SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırmanın Soruları

Çalışmanın amacı esas olarak finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek, insanların hayatlarında parasal kararlar alırken, söz konusu kararlara ilişkin ne denli finansal bilgiye sahip olduklarını, sahip oldukları bilgileri günlük alışverişlerinden yüksek meblağlı kredi kullanımlarına kadar her aşamada ne ölçüde kullandıklarını belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde örneklem olarak seçilen serbest muhasebeci ve mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyleri incelenecektir.

Araştırmanın amacı bağlamında varılmak istenen temel hususlar ile cevapları aranılan sorular şu şekilde ifade edilebilir:

- i. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin yaşları ile finansal okuryazarlık kapasiteleri arasında manidar bir farklılık var mıdır?
- ii. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin mesleki kıdem süreleri ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- iii. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin öğrenim durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- iv. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin gelir miktarları ile finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma kapsamına dâhil edilen ve ankete cevap veren Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin sorulara doğru yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma çerçevesinde yapılan çalışmalar, mevcut imkanlar dikkate alındığında zaman ve bütçe kısıtlamasından dolayı ülke çapında yahut belli bir coğrafi bölgeyi kapsayacak düzeyde yapılamamıştır.

3.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma Kayseri İlinde faaliyet gösteren Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri kapsamaktadır. Araştırmanın katılımcıları bahsi geçen muhasebe meslek elemanları olup rastgele yöntemle seçilen 102 adet Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir denek olarak seçilmiş ve deneklerle yüz yüze görüşme tekniğine başvurularak çalışma gerçekleştirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Araçları ve Yöntem

Çalışmada verileri toplamak için, finansal okuryazarlık konusu ile ilgili literatür taraması bağlamında 5'li Likert ölçekli anket oluşturulmuş ve veriler bu anket aracılığıyla toplanmıştır. Anketin uygulaması denekler ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir (Huddleston-Casas, Danes, Boyce, 1999:112).

3.6. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın analizi neticesinde sınanacak olan hipotez ve alternatif hipotezler aşağıda belirtilmiştir.

H_0 = Katılımcıların demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H_1 = Katılımcıların cinsiyetleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_2 = Katılımcıların mesleki kıdem yılları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_3 = Katılımcıların gelir düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_4 = Katılımcıların eğitim durumları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.7. Verilerin Analizi

Kayseri de serbest muhasebeci mali müşavirlerden 102 kişi rasgele seçilerek; demografik değişkenler ile bireylerin finansal okuryazarlıkları arasındaki bağlantı incelenmiştir. Analizde uygulanan bütün istatistiksel incelemeler IBM SPSS 20 paket programı kullanılarak yapılmış, değişkenler ve değişkenlerin düzeyleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Yapılan çalışmada kullanılan ‘finansal okuryazarlık ölçeği’ ni oluşturan 13 maddenin güvenilirliğini ölçmek için yapılan güvenilirlik (realibility test) analizi sonucunda iç tutarlılığı ölçen Cronbach’s Alfa değeri 0.698 çıkmıştır. Ölçeğe uygulanan faktör analizi sonucunda finansal okuryazarlık ölçeği 3 faktörlü bir yapı göstermiş ve ölçekten bazı maddelerin çıkarılmasıyla Cronbach’s Alfa değeri 0.710 çıkmıştır. Bu alfa değerine göre uygulanan anketimizin ve finansal okuryazarlık ölçeğimizin iç tutarlılığının yüksek ve güvenilir olduğu sonucuna varılabilir. Verilere değişkenler üzerinden kodlamalar yapılmış ve değişkenler birbiri ile karşılaştırılarak yapılan analiz sonuçları çalışmada sunulmuştur.

3.8. Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Düzeyleri

Çalışmada kişisel soruların bulunduğu kişisel bilgi formu ve bireylerin finansal okuryazarlığı ölçmekte kullanılan anket sorularımız bulunmaktadır. Kullanılan değişkenleri ve düzeyleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenler ve Düzeyleri

Değişken	Düzy
Cinsiyet	Erkek, Kadın
Meslekte Çalışma Süresi	0-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21+
Öğrenim Durumu	Lise, Ön lisans, Lisans, Lisansüstü, Diğer
Gelir Durumu	0-2000TL, 2001-4000TL, 4001TL ve üstü
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	13-65 puan aralığı

3.9. Tanımlayıcı İstatistikler

Kayseri de çalışmaya katılan serbest mali müşavirlerin demografik özelliklerine göre finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi konu edinen araştırmaya ait genel bilgiler (ön bilgiler) aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Mali Müşavirlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı(N)	Yüzde(%)
Bay	88	86,3
Bayan	14	13,7
Toplam	102	100

Tablo 2’ye göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin cinsiyet bakımından dağılımında erkeklerin % 86,3 ile kadınlara oranla daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Mali Müşavirlerin Meslekte Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

Meslekte Çalışma Süreleri	Sayı(N)	Yüzde(%)
0-5	21	20,6
6-10	24	23,5
11-15	38	37,3
16-20	13	12,7
21+	6	5,9
Toplam	102	100

Tablo 3’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin %37,3’ü 11-15 yıl çalışma aralığında; %44,1’ i 10 yıl çalışma aralığında bulunurken %5,9’unun 21 yıl ve daha üstü süre ile aynı meslekte bulunduğu söylenebilir. Genel olarak çalışmaya katılanların az bir çoğunluğunun %5, 9 ile en fazla deneyime sahip olduğu belirtilebilir.

Tablo 4: Mali Müşavirlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı(N)	Yüzde(%)
Lise	3	2,9
Ön lisans	1	1
Lisans	91	89,2
Lisansüstü	7	6,9
Toplam	102	100

Tablo 4’e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin %89,2 ile neredeyse tamamına yakınının lisans mezunu; %6,9’unun lisansüstü mezunu; %2,9’unun lise mezunu ve %1 gibi çok azının ön lisans mezunu olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılanların hiçbirinin ankette yer alan “diğer” kategorisindeki öğrenim durumuna sahip olmadığı söylenebilir.

Tablo 5: Mali Müşavirlerin Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Durumu	Sayı(N)	Yüzde(%)
0-2000 TL	33	32,4
2001-4000 TL	50	49
4001 TL ve üstü	19	18,6
Toplam	102	100

Tablo 5'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin %49'unun gelir durumu 2001-4000 TL arasında iken %32,4'ünün gelir durumu 0-2000 TL arasında gözlenmiştir. Gelir durumu 4001 TL ve daha üstü olan mali müşavirlerin örnekleme %18,6'lık bir yüzdeye sahip olduğu söylenebilir.

3.10. Faktör Analizi

Faktör analizi birbiri ile ilişkili birden fazla değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı hedefleyen çok değişkenli bir istatistiki yöntemdir. Kısacası birçok değişkenin birkaç başlık altında toplanması tekniğidir. Bu amaçla araştırmamızda kullanılan finansal okuryazarlık ölçeğinin hangi alt boyutlardan oluştuğunu belirlemek için öncelikle faktör analizi uygulanmıştır. Analiz yöntemlerinden Açıklayıcı Faktör Analizi yöntemi uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analiziyle birbirleriyle alakalı çok sayıda değişkeni bir araya getirerek değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle az sayıda ve anlamlı yeni değişkenler (faktörler) bulunarak kavramlar arasındaki ilişkilerin daha kolay anlaşılması amaçlanmaktadır. Ölçekte yer alan maddelerin kaç faktörle açıklanacağını tespit etmek için Açıklayıcı Faktör Analizinde Temel Bileşenler Metodu kullanılmıştır.

Bu yöntem ile p sayıda değişkenden orijinal değişkenliği yüksek oranda açıklayan daha az sayıda faktör belirlenir ve bu faktörlerin faktör yükleri, faktör katsayıları, faktör skorları hesaplanır ve orijinal değişkenlerle yüksek oranda ilişkili fakat kendi aralarında ilişkisiz skorlar türetilir (Özdamar, 2002).

Tablo 6: Finansal Okuryazarlık Ölçek maddelerinin Madde Ortalamaları İçin t Testi Sonuçları

Madde Numarası	Sayı (N)	Ortalama	Ss	t	p
Madde 1	102	4,83	0,589	81,574	.000
Madde 2	102	4,12	1,074	38,706	.000
Madde 3	102	3,47	1,348	26,011	.000
Madde 4	102	3,99	1,309	30,792	.000
Madde 5	102	4,94	0,275	181,361	.000
Madde 6	102	4,25	0,941	45,682	.000
Madde 7	102	4,06	1,051	38,989	.000
Madde 8	102	3,84	1,208	32,119	.000
Madde 9	102	4,19	1,28	33,032	.000
Madde 10	102	3,65	1,362	27,048	.000
Madde 11	102	3,69	1,251	29,77	.000
Madde 12	102	4,64	0,728	64,302	.000
Madde 13	102	4,28	0,989	43,759	.000

Tablo 6'dan görüldüğü gibi $p < \alpha=0,05$ olduğundan tüm maddelerin ayırt ediciliğe sahip oldukları söylenebilir. Ölçeğin yapı geçerliliği için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır, olması veri setimizin analize uygun olduğunu göstermiştir.

Açıklayıcı faktör analizinde Temel Bileşenler Metodu kullanarak maddelerimizin kaç faktörle açıklanacağı tespit edilmiştir. Daha iyi yorumlayabilmek için faktörler Dik Döndürme yöntemiyle rotasyona tutulmuş ve Varimax tekniği uygulanmıştır. Varimax yöntemi maddelerin yüklerini bir faktörde 1'e diğerlerinde ise sifıra yaklaştırmayı amaçlar.

Yapılan analizde faktör sayısının belirlenmesinde faktör özdeğerleri alt sınırı 1.00; her bir maddenin faktör yük değerleri alt sınırı 0.40 olarak alınmıştır. Çünkü bu değer altında kalan faktör yüklerinin toplam varyansa katkıları düşük olmaktadır.

Ölçeğin çalışma grubuna uygulanması sonrası örneklem büyüklüğünün yeterliliğini test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin'in (KMO) örneklem yeterliliği ölçümü yapılmıştır. 0 ile 1 arası değer alan KMO değeri; 0.5-0.7 arası normal, 0.7-0.8 arası iyi, 0.8-0.9 arasında çok iyi ve 0.9'un üzerinde ise mükemmel olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca Bartlett küresellik testinin anlamlı çıkması örneklem büyüklüğünün faktör analizi için iyi ve korelasyon matrisinin uygun olması şeklinde yorumlanır. Yapılan işlemler sonucunda KMO değeri 0,566 Bartlett küresellik testi ve ki-kare değeri

428,488 ve p değeri=0,000<0,05 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çalışma grubundan elde edilen veriler veri matrisinin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir.

Ortak varyans bir değişkenin analizde yer alan diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarıdır. Eğer bu tabloda maddelerin ortak varyans değerleri 1'in üstünde çıkarsa bu durumda ya veri seti çok küçüktür ya da araştırmada çok az veya çok fazla sayıda faktör belirlenmiştir demektir. Faktör analizi uygulanırken faktör sayısının belirlenmesinde faktör özdeğerleri alt sınırı 1.00; her bir maddenin faktör yük değerleri alt sınırı 0.40 olarak alınmıştır. Çünkü bu değer altında kalan faktör yüklerinin toplam varyansa katkıları düşük olmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre çalışma grubundan elde edilen veriler için veri matrisinin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Yapılan yeni analize göre maddelerin ortak varyans değerleri tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 7: Finansal Okuryazarlık Ölçek Maddelerinin Faktör Özdeğerleri ve Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Faktör Özdeğerleri	Faktör Yük Değerleri
t1	1,000	0,542
t2	1,000	0,580
t3	1,000	0,323
t4	1,000	0,680
t5	1,000	0,081
t6	1,000	0,657
t7	1,000	0,553
t8	1,000	0,660
t9	1,000	0,187
t10	1,000	0,738
t11	1,000	0,695
t12	1,000	0,493
t13	1,000	0,364

13 maddeyle yapılan faktör analizi sonucunda yukarıda söz edilen ve göz önüne alınan ölçütleri sağlamadığı için 4 madde ölçekten çıkarılmış ölçeğin son halinde 9 madde yer almıştır. Faktör analizi uygulanırken faktör döndürme sonuçlarına göre ölçekten madde 3, madde 5, madde 9 madde 13'ün iki faktörde de faktör yüklerinin yüksek çıkması sebebiyle analizden çıkarılmış ve yeniden analiz yapılmıştır.

Yeni analiz sonuçlarına göre ölçek maddelerinin ortak varyans değerleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 8: Finansal Okuryazarlık Ölçek Maddelerinin Düzenlenmiş Faktör Özdeğerleri ve Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Faktör Özdeğerleri	Faktör Yük Değerleri
t1	1,000	0,633
t2	1,000	0,530
t4	1,000	0,694
t6	1,000	0,648
t7	1,000	0,607
t8	1,000	0,656
t10	1,000	0,759
t11	1,000	0,865
t12	1,000	0,568

Tablo 8'e bakıldığında ölçekteki maddelerimizin ortak varyanstaki faktör özdeğerlerinin 1 olması ve her bir maddenin faktör yük değerlerinin 0,40 dan büyük olması veri setimizin analize uygun olduğunu göstermektedir.

Yeni Analiz sonucunda KMO değeri 0,600 Bartlett küresellik testi ve ki-kare değeri 275,124 ve p değeri $0,000 < 0,05$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin 3 faktörlü bir yapı sergilediği ve bu üç faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyansın %66,225 olduğu hesaplanmıştır.

Faktör analizinde rotasyon işlemi sonucunda tespit edilen üç faktörün her birinin özdeğerleri, açıkladığı varyanslar ile kümülatif tablo değerleri Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9: Açıklanan Toplam Varyans Değerleri

Faktörler	Özdeğer	Varyans(%)	Kümülatif Varyans(%)
1	2,355	26,170	26,170
2	1,949	21,654	47,824
3	1,656	18,401	66,225

Tablo 9’da görüldüğü gibi birinci ve en fazla varyansa sahip olan faktörün özdeğeri 2,355 ve açıkladığı varyans %26,170, ikinci faktörün özdeğeri 1,949 ve açıkladığı varyans %21,654, üçüncü faktörün özdeğeri 1,656 ve açıkladığı varyans %18,401’dir. Üç faktörün toplam açıklama oranı ise %66,225’tir. Faktör analizinde istatistiksel olarak %40 açıklama oranının üzerinde bir açıklama yüzdesine sahip olması oldukça iyi bir oran olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak üç faktör toplam varyansın %66’sını açıklamaktadır.

Faktör analizi sonucunda finansal okuryazarlık ölçeğinin üç boyutlu bir yapı sergilediği görülmüş ve bu ölçeğin alt boyutları Faktör 1: Para İdaresi, Faktör 2: Finansal Planlama ve Faktör 3: Finansal Bilgi ve Davranış olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 10: Faktörlerin Dağılımı

Faktörler ve Madde Yükleri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri
<i>Faktör 1 :Para İdaresi</i>			
S4	3,99	1,309	0,759
S6	4,25	0,941	0,791
S7	4,06	1,051	0,670
S8	3,84	1,208	0,719
<i>Faktör 2 :Finansal Planlama</i>			
S10	3,65	1,362	0,838
S12	4,64	0,728	0,690
<i>Faktör 3 :Finansal Bilgi ve Davranış</i>			
S1	4,83	0,589	0,695
S2	4,12	1,074	0,708
S11	3,69	1,251	0,670

Ölçeğe uygulanan faktör analizi sonucunda finansal okuryazarlık ölçeği 3 faktörlü bir yapı göstermiş (Tablo-10) ve yapılan güvenirlik analizi sonucunda Cronbach’s Alfa değeri 0.710 çıkmıştır. Hesaplanan iç tutarlılık katsayısının çok iyi düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. (1,00’e yaklaştıkça güvenirlik düzeyi çok iyi olarak değerlendirilmektedir.)

Tablo 11: Finansal Okuryazarlık Ölçeğine İlişkin Dağılım

Finansal Okuryazarlık Puanı	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma	Toplam
	39	64	53,95	6,524	102

Tablo 11 'e göre çalışmaya katılan mali müşavirlerin cevapladıkları 13 anket sorusuna faktör analizi uygulanmadan önce nicel puana dönüştürülmesi ile elde edilen finansal okuryazarlık puanına ilişkin dağılım bilgileri verilmiştir. Finansal okuryazarlık puanının mali müşavirlerin verdikleri cevaplara göre ortalamasının 53,95 ile standart sapması 6,524 olarak bulunmuştur. Ayrıca finansal okuryazarlık puanının minimum 39-maximum 64 puan olduğu göz önüne alınırsa ortalamanın gayet yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 12: Finansal Okuryazarlık Ölçeği Faktör Düzeylerine İlişkin Dağılım

Finansal Okuryazarlık Düzeyi	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma	Toplam
Para İdaresi	4	20	16,15	3,381	102
Finansal Planlama	3	10	8,28	1,788	102
Finansal Bilgi ve Davranış	9	15	12,64	1,494	102

Çalışmaya katılan mali müşavirlerin cevapladıkları 13 maddelik ölçek sorusu faktör analizi sonucunda 9 maddeye indirgenerek 3 alt boyutta nicel puana dönüştürülmüştür. Tablo 12' de elde edilen puanlara ilişkin dağılım bilgileri verilmiştir. Tablo 12 'ye göre Para İdaresi boyutu finansal okuryazarlık düzeyi ortalaması 16,15 standart sapması 3,381'dir. Para İdaresi boyutu puanı 4-20 aralığında olduğundan dolayı bulunan ortalamanın gayet yüksek olduğu söylenebilir. Finansal Planlama boyutu finansal okuryazarlık düzeyi ortalaması 8,28 standart sapması 1,788'dir. Finansal Planlama boyutu puanı 3-10 aralığında olduğundan dolayı bulunan ortalamanın gayet yüksek olduğu söylenebilir. Finansal Bilgi ve Davranış boyutu finansal okuryazarlık düzeyi ortalaması 12,64 standart sapması 1,494'tür. Finansal Bilgi ve Davranış boyutu

puanı 9-15 aralığında olduğundan dolayı bulunan ortalamanın gayet yüksek olduğu söylenebilir.

3.11. Varyans Analizi Testi ve t Testi Sonuçları

Çalışmamızda cinsiyet, meslekte çalışma süresi, öğrenim durumu ve gelir durumu değişkenlerine göre finansal okuryazarlık ölçeğinin faktör düzeylerine göre kıyaslamaları yapılmıştır.

Sosyal bilimlerde verilerin normal dağılmaması beklenen bir durumdur. Parametrik yöntemler parametrik olmayan yöntemlere göre daha güçlü olduğundan dolayı verilerimizin normal dağıldığını varsayarak faktör düzeylerine göre ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar arasındaki ortalamalar arasında fark olup olmadığı t testi ile çoklu karşılaştırmalarda üç veya daha fazla bağımsız grupların ortalamaları arasında fark olup olmadığı ANOVA testi (Varyans Analizi Testi) ile analiz edilmiştir. Bağımsız iki örnek t testi iki farklı örneklem grubunun ortalamalarını karşılaştırır. Anova testi ise üç veya daha fazla bağımsız grubun ortalamalarının eşit olup olmadığını test eder. Başka bir deyişle bağımsız değişkenlerin kendi aralarında nasıl etkileşime girdiklerini ve bu etkileşimlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini analiz etmek için kullanılır.

Tablo 13: Cinsiyet Değişkeninin Finansal Okuryazarlık Düzeylerine Göre t Testi Tablosu

Faktör Düzeyleri	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Para İdaresi	Erkek	88	16,27	3,423	0,941	0,349
	Kadın	14	15,36	3,104		
Finansal Planlama	Erkek	88	8,55	1,674	3,958	0,000**
	Kadın	14	6,64	1,646		
Finansal Bilgi ve Davranış	Erkek	88	12,77	1,522	2,346	0,021**
	Kadın	14	11,79	0,975		

Tablo 13'e göre Para İdaresi boyutuna göre 88 erkek katılımcının ortalaması 16,27 ve 14 kadın katılımcının ortalaması 15,36'dır. Grupların ortalamaları arasında önemli bir farklılık olmadığı gözlenmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin Para İdaresi boyutuna göre karşılaştırması yapılan t testine göre $t=0,941$ ve $p=0,349 > 0,005$ olduğundan dolayı Para İdaresi boyutunda kadın mali müşavirler ile erkek mali müşavirler arasında finansal okuryazarlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Finansal Planlama boyutuna göre 88 erkek katılımcının ortalaması 8,55 ve 14 kadın katılımcının ortalaması 6,64'tür. Grupların ortalamaları arasında önemli bir farklılık olduğu gözlenmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin Finansal Planlama boyutuna göre karşılaştırması yapılan t testine göre $t=3,598$ ve $p=0,000 < 0,05$ olduğundan dolayı Finansal Planlama boyutunda kadın mali müşavirler ile erkek mali müşavirler arasında finansal okuryazarlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Buna göre erkek mali müşavirlerin finansal okuryazarlıklarının kadın mali müşavirlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Finansal Bilgi ve Davranış boyutuna göre 88 erkek katılımcının ortalaması 12,77 ve 14 kadın katılımcının ortalaması 11,79'dur. Grupların ortalamaları arasında önemli bir farklılık olduğu gözlenmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin Finansal Bilgi ve Davranış boyutuna göre karşılaştırması yapılan t testine göre $t=2,346$ ve $p=0,021 < 0,05$ olduğundan dolayı kadın mali müşavirler ile erkek mali müşavirler arasında finansal okuryazarlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Buna göre erkek mali müşavirlerin finansal okuryazarlıklarının kadın mali müşavirlere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 14: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikler

Faktör Düzeyleri	Meslekte Çalışma Süresi	N	Ortalama	Standart Sapma
Para İdaresi	0-5	21	13,29	4,518
	6-10	24	16,50	2,844
	11-15	38	16,58	2,806
	16-20	13	18,23	0,599
	21+	6	17,50	1,761
	Toplam	102	16,15	3,381
Finansal Planlama	0-5	21	6,76	2,095
	6-10	24	8,71	1,042
	11-15	38	8,66	1,300
	16-20	13	9,46	0,660
	21+	6	7	3,347
	Toplam	102	8,28	1,788
Finansal Bilgi ve Davranış	0-5	21	11,95	1,687
	6-10	24	13,17	0,917
	11-15	38	12,53	1,409
	16-20	13	13,85	1,345
	21+	6	11,00	0,632
	Toplam	102	12,64	1,494

Tablo 14'e göre Para İdaresi boyutu, Finansal Planlama boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunun meslekte çalışma süresi değişkeni bakımından genel ortalamaları arasındaki fark dikkat çekmektedir. Bu farkın ne kadar anlamlı olduğu ANOVA tablosunda verilmiştir.

Tablo 15: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları

Faktör Düzeyleri	Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi(sd)	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (LSD)
Para İdaresi	Gruplar Arası	4	249,438	62,359	6,681	,000**	1-2 ,1-3,1-4,1-5
	Gruplar içi	97	905,357	9,334			
	Toplam	101	1154,794				
Finansal Planlama	Gruplar Arası	4	86,204	21,554	8,837	,000**	1-2,1-3,1-4,2-5,3-5,4-5
	Gruplar içi	97	236,551	2,439			
	Toplam	101	322,755				
Finansal Bilgi ve Davranış	Gruplar Arası	4	52,127	13,032	7,288	,000**	1-2,1-4,2-5,3-4,3-5,4-5
	Gruplar içi	97	173,452	1,788			
	Toplam	101	225,578				

Yapılan varyans analizi sonucunda mali müşavirlerin meslekte çalışma sürelerine göre (deneyim) finansal okuryazarlıklarında Para İdaresi boyutunda (F=6,681) ,Finansal Planlama boyutunda (F=8,837) ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutuna göre (F=7,288) p değerleri 0,05’den küçük olduğundan dolayı istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD sonucuna göre Para İdaresi boyutunda; meslekte çalışma süresi 0-5 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 6-10, 11-15, 16-20 ve 21+ yıl olan mali müşavirler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir.

Grup ortalamalarına baktığımız zaman (Tablo 15) Para İdaresi boyutunda meslekte çalışma süresi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı deneyim olarak da 16-20 yıl aralığında çalışan mali müşavirlerin en yüksek ortalamayla diğer gruplardan ayrıldığı ($\bar{X} = 18,23$) %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

Finansal Planlama boyutunda meslekte çalışma süresi 0-5 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 6-10, 11-15 ve 16-20 yıl arasında olan mali müşavirler arasında, meslekte çalışma süresi 6-10 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirler arasında, meslekte çalışma süresi 11-15 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali

müşavirler arasında ve meslekte çalışma süresi 16-20 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Grup ortalamalarına baktığımız zaman (Tablo 15) Finansal Planlama boyutunda meslekte çalışma süresi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı deneyim olarak da 16-20 yıl aralığında çalışan mali müşavirlerin en yüksek ortalamayla diğer gruplardan ayrıldığı ($\bar{X} = 9,46$) %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda meslekte çalışma süresi 0-5 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 6-10 ve 16-20 yıl arasında olan mali müşavirler arasında, meslekte çalışma süresi 6-10 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirler arasında, meslekte çalışma süresi 11-15 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 16-20 ve 21+ yıl olan mali müşavirler arasında ve meslekte çalışma süresi 16-20 yıl arasında olan mali müşavirler ile meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Grup ortalamalarına baktığımız zaman (Tablo 15) Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda meslekte çalışma süresi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı deneyim olarak da 16-20 yıl aralığında çalışan mali müşavirlerin en yüksek ortalamayla diğer gruplardan ayrıldığı ($\bar{X} = 13,85$) %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

Tablo 16: Gelir Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Faktör Düzeyleri	Gelir Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma
Para İdaresi	0-2000 TL	33	16,73	2,478
	2001-4000 TL	50	15,36	4,014
	4001 TL ve üstü	19	17,21	2,417
	Toplam	102	16,15	3,381
Finansal Planlama	0-2000 TL	33	8,12	1,980
	2001-4000 TL	50	8,24	1,492
	4001 TL ve üstü	19	8,68	2,162
	Toplam	102	8,28	1,788
Finansal Bilgi ve Davranış	0-2000 TL	33	12,42	1,370
	2001-4000 TL	50	12,48	1,297
	4001 TL ve üstü	19	13,42	1,953
	Toplam	102	12,64	1,494

Tablo 16'ya göre Para İdaresi boyutu, Finansal Planlama boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunun gelir durumu değişkeni bakımından genel ortalamaları arasındaki fark dikkat çekmektedir. Bu farkın ne kadar anlamlı olduğu ANOVA tablosunda verilmiştir.

Tablo 17: Gelir durumu değişkenine göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları

Faktör Düzeyleri	Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi(sd)	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (LSD)
Para İdaresi	Gruplar Arası	2	63,571	31,785	2,884	0,061	-
	Gruplar içi	99	1091,223	11,022			
	Toplam	101	1154,794				
Finansal Planlama	Gruplar Arası	2	4,014	2,007	0,623	0,538	-
	Gruplar içi	99	318,740	3,220			
	Toplam	101	322,755				
Finansal Bilgi ve Davranış	Gruplar Arası	2	14,406	7,203	3,377	0,038**	1-3 2-3
	Gruplar içi	99	211,172	2,133			
	Toplam	101	225,578				

Yapılan varyans analizi sonucunda mali müşavirlerin gelir durumu değişkenine göre finansal okuryazarlıklarında p değeri 0,05’den küçük olduğundan dolayı Finansal Bilgi ve Davranış boyutuna göre ($F=3,377$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD sonucuna göre gelir durumu 0-2000 TL arasında olan kişiler ile gelir durumu 4001 TL ve üstü olan kişiler arasında, gelir durumu 2001-4000 TL arasında olan kişiler ile gelir durumu 4001 TL ve üstü olan kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Grup ortalamalarına baktığımız zaman finansal okuryazarlık arttıkça gelir durumunun arttığı (Tablo 17) ve çalışan mali müşavirlerden Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda gelir durumu 4001 TL ve üstü olan kişilerin en yüksek ortalama ile diğer gruplardan ayrıldığı ($\bar{X} = 13,42$) %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

Tablo 18: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Faktör Düzeyleri	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma
Para İdaresi	Lise	3	16	1,000
	Lisans	91	16,29	3,446
	Lisansüstü	7	14,29	3,094
	Total	101	16,14	3,397
Finansal Planlama	Lise	3	10,00	0,000
	Lisans	91	8,36	1,663
	Lisansüstü	7	6,43	2,573
	Total	101	8,23	1,795
Finansal Bilgi ve Davranış	Lise	3	11,00	1,000
	Lisans	91	12,76	1,456
	Lisansüstü	7	11,71	1,704
	Total	101	12,63	1,501

Tablo 18’e göre Para İdaresi boyutu, Finansal Planlama boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunun eğitim durumu değişkeni bakımından genel ortalamaları arasındaki fark dikkat çekmektedir. Bu farkın ne kadar anlamlı olduğu ANOVA tablosunda verilmiştir. (Eğitim durumu önlisans olan bir kişi olduğu ve çoklu karşılaştırma yapılamadığı için analizde gözardı edilmiştir.)

Tablo 19: Eğitim Durumu Değişkenine göre Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Varyans Analizi Sonuçları

Faktör Düzeyleri	Varyansın Kaynağı	Serbestlik Derecesi (sd)	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (LSD)
Para İdaresi	Gruplar Arası	2	26,059	13,030	1,132	0,327	-
	Gruplar içi	98	1128,000	11,510			
	Toplam	100	1154,059				
Finansal Planlama	Gruplar Arası	2	33,490	16,745	5,683	0,005**	1-3 2-3
	Gruplar içi	98	288,747	2,946			
	Toplam	100	322,238				
Finansal Bilgi ve Davranış	Gruplar Arası	2	15,336	7,688	3,576	0,32	-
	Gruplar içi	98	210,110	2,144			
	Toplam	100	225,446				

Yapılan varyans analizi sonucunda mali müşavirlerin eğitim durumu değişkenine göre finansal okuryazarlıkları Finansal Planlama boyutuna göre ($F=5,683$) p değeri 0,05’den küçük olduğundan dolayı anlamlı bir fark bulunmuştur. Gözlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek için LSD testi uygulanmıştır. LSD sonucuna göre Finansal Planlama boyutunda eğitim durumu lise olan kişiler ile eğitim durumu lisans olan kişiler arasında, eğitim durumu lisans olan kişiler ile eğitim durumu lisansüstü olan kişiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Grup ortalamalarına baktığımız zaman (Tablo 19) çalışan mali müşavirlerden Finansal Planlama boyutunda eğitim durumu lise olan kişilerin en yüksek ortalama ile diğer gruplardan ayrıldığı ($\bar{X} = 10,00$) %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

3.12. Korelasyon Analizi

Değişkenlere Pearson korelasyon testi uygulanmıştır. Yorum olarak r katsayısı ilişki düzeyi olarak 0,00-0,25:Çok zayıf, 0,26-0,49:Zayıf, 0,50-0,69:Orta, 0,70-0,89:Yüksek ve 0,90-1,00: Çok Yüksek olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 20: Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri İlişki Tablosu

Korelasyon	Para İdaresi	Finansal Planlama	Finansal Bilgi ve Davranış
Para İdaresi	1	0,303**	0,489**
Finansal Planlama	0,303**	1	0,621**
Finansal Bilgi ve Davranış	0,489**	0,621**	1

13 maddeden oluşan finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyutlarına uygulanan korelasyon analizi sonucunda, elde edilen p değerleri 0.05'den küçük olduğundan dolayı aralarında anlamlı bir ilişki olduğu %95 güven düzeyi ile söylenebilir. Finansal okuryazarlık ölçeği faktör düzeylerinden Para İdaresi boyutunun; Finansal Planlama boyutu ile arasında %30'luk zayıf seviyede pozitif yönde bir ilişki, Finansal Bilgi ve Davranış boyutu ile arasında yaklaşık %49'luk pozitif yönlü orta seviyede anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Finansal Planlama boyutun, Finansal Bilgi ve Davranış boyutu ile arasında %62lik orta seviyede pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 21: Cinsiyet Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları

Cinsiyet			Para İdaresi	Finansal Planlama	Finansal Bilgi ve Davranış
Finansal Okuryazarlık	Kadın	r	0,857	0,767	0,831
		p	0,000	0,001	0,000
		n	14	14	14
	Erkek	r	0,772	0,749	0,756
		p	0,000	0,000	0,000
		n	88	88	88

Kadınlarda finansal okuryazarlık puanı ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte

pozitif yönlüdür.($r=0,857$) Mali müşavirlik mesleğini yapan kadın bireylerde Para İdaresi boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Kadınlarda finansal okuryazarlık puanı ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,767$) Mali müşavirlik mesleğini yapan kadın bireylerde Finansal Planlama boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Kadınlarda finansal okuryazarlık puanı ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,831$) Mali müşavirlik mesleğini yapan kadın bireylerde Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Erkeklerde finansal okuryazarlık puanı ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,772$) Mali müşavirlik mesleğini yapan erkek bireylerde Para İdaresi boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Erkeklerde finansal okuryazarlık puanı ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,749$) Mali müşavirlik mesleğini yapan erkek bireylerde Finansal Planlama boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Erkeklerde finansal okuryazarlık puanı ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,756$) Mali müşavirlik mesleğini yapan erkek bireylerde Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Tablo 22: Eğitim Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları

Eğitim Durumu			Para İdaresi	Finansal Planlama	Finansal Bilgi ve Davranış
Finansal Okuryazarlık	Lise	r	1	-	1
		p	0,000	-	1
		n	3	3	3
	Ön Lisans*	r	-	-	-
		p	-	-	-
		n	1	1	1
	Lisans	r	0,754	0,750	0,787
		p	0,000	0,000	0,000
		n	91	91	91
	Yüksek Lisans	r	0,994	0,956	0,722
		p	0,000	0,001	0,067
		n	7	7	7

*Eğitim durumu ön lisans olarak araştırmaya katılan bir mali müşavir olduğu için ön lisans eğitim durumu analiz dışı tutulmuştur.

Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=1$) Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=1$) Eğitim durumu lise olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,754$) Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,750$) Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,787$) Eğitim durumu lisans olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,994$) Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,956$) Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,722$) Eğitim durumu yüksek lisans olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Tablo 23: Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları

Deneyim			Para İdaresi	Finansal Planlama	Finansal Bilgi ve Davranış
Finansal Okuryazarlık	0-5	r	0,787	0,727	0,876
		p	0,000*	0,000*	0,000*
		n	21	21	21
	6-10	r	0,759	0,296	0,596
		p	0,000*	0,159	0,002*
		n	24	24	24
	11-15	r	0,844	0,830	0,791
		p	0,000*	0,000*	0,000*
		n	38	38	38
	16-20	r	0,542	0,337	0,415
		p	0,056	0,260	0,159
		n	13	13	13
	21+	r	-0,808	0,967	0,247
		p	0,052	0,002*	0,638
		n	6	6	6

Meslekte çalışma süresi 0-5 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,787$) 0-5 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 0-5 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,727$) 0-5 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 0-5 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,876$) 0-5 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 6-10 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.($r=0,759$)

Meslekte çalışma süresi 6-10 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($p=0,159$)

Meslekte çalışma süresi 6-10 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki orta düzeyde olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,596$) 6-10 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 11-15 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,844$) 11-15 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 11-15 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,830$) 11-15 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 11-15 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,791$) 11-15 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 16-20 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki orta düzeyli olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,542$) 16-20 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 16-20 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,337$) 16-20 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 16-20 yıl aralığında bulunan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki orta düzeyli olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,415$) 16-20 yıl arasında çalışan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte negatif yönlüdür.($r=-0,808$) 21+ yıl çalışan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı azalmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,967$) 21+ yıl çalışan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki zayıf olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,247$) 21+ yıl çalışan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Tablo 24: Gelir Durumu Değişkenine Göre Finansal Okuryazarlık Alt Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Test Sonuçları

Gelir Durumu			Para İdaresi	Finansal Planlama	Finansal Bilgi ve Davranış
Finansal Okuryazarlık	0-2000 TL	r	0,866	0,867	0,712
		p	0,000	0,000	0,000
		n	33	33	33
	2001-4000 TL	r	0,736	0,602	0,780
		p	0,000	0,000	0,000
		n	50	50	50
	4001 TL ve üstü	r	0,970	0,952	0,825
		p	0,000	0,000	0,000
		n	19	19	19

Gelir durumu 0-2000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,866$) Gelir durumu 0-2000 TL olan

mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 0-2000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,867$) Gelir durumu 0-2000 TL olan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 0-2000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,712$) Gelir durumu 0-2000 TL olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,736$) Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,602$) Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,780$) Gelir durumu 2001-4000 TL olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Para İdaresi boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür.($r=0,970$) Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Planlama boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki çok yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür. ($r=0,952$) Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin Finansal Planlama boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıkları ile Finansal Bilgi ve Davranış boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki yüksek olmakla birlikte pozitif yönlüdür. ($r=0,825$) Gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin Finansal Bilgi ve Davranış boyutu düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık puanı da artmaktadır.

Finansal okuryazarlık boyut düzeylerinin cinsiyet, meslekte çalışma süresi, eğitim durumu ve gelir durumu değişkenleri ile olan ilişkilerine Pearson Korelasyon Analizi ile bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda genel olarak değişkenler ile finansal okuryazarlık boyutları arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak yüksek bir ilişki olduğu görülmüştür. Farklı olarak meslekte çalışma süresi 21+ yıl olan mali müşavirlerin Para İdaresi boyutuna göre olan ilişkisi negatif yönde yüksek bir ilişki olarak gözlenmiştir. Bu da araştırmaya katılan mali müşavirlerin meslekte çalışma süresi 20 yılı aştığı zaman finansal okuryazarlıklarında azalma olduğu yönünde yorumlanabilir.

SONUÇ

Kayseri ilinde çalışan mali müşavirlerden oluşturulan denek grubuyla mali müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmada 13 maddeden oluşan finansal okuryazarlık ölçeği, faktör analizi sonucunda 9 maddeye indirgenerek üç alt boyutta mali müşavirlerin cinsiyet, meslekte çalışma süresi, gelir durumu ve öğrenim durumuna göre incelenmiştir. Finansal okuryazarlık faktör düzeyleri üç alt boyutta nicel puana çevrilerek cinsiyet değişkeni için t testi ve meslekte çalışma süresi, gelir durumu ve eğitim durumu değişkenleri için Varyans Analizi (Anova) yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda mali müşavirlerin cinsiyete göre Para İdaresi boyutunda finansal okuryazarlıkları bakımından aralarında fark yok iken; Finansal Planlama boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir ve erkek mali müşavirlerin finansal okuryazarlıklarının kadın mali müşavirlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Mali müşavirlerin meslekte çalışma süresine (deneyim) göre Para İdaresi boyutunda finansal okuryazarlıkları bakımından meslekte çalışma süresi 0-5 yıl aralığında olanlar fark yaratmakta iken; Finansal Planlama boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda meslekte çalışma süresi 0-5 yıl aralığında olanlar ve 21+ yıl olanların farklılık yarattığı %95 güven düzeyiyle söylenebilir. Ayrıca farklılık yaratan grup karşılaştırmalarında meslekte çalışma süresi 16-20 yıl aralığında olan mali müşavirlerin finansal okuryazarlıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Mali müşavirlerin gelir durumuna göre Para İdaresi boyutu ve Finansal Planlama boyutunda finansal okuryazarlıkları bakımından aralarında fark yok iken Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda gelir durumu 4001 TL ve üstü olan mali müşavirlerin istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yarattığı söylenebilir. Buna göre mali müşavirlerin gelir durumu arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin de arttığı %95 güven düzeyiyle söylenebilir.

Mali müşavirlerin eğitim durumuna göre Para İdaresi boyutu ve Finansal Bilgi ve Davranış boyutunda finansal okuryazarlıkları bakımından aralarında fark yok iken Finansal Planlama boyutunda eğitim durumu lisansüstü olan mali müşavirlerin istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yarattığı söylenebilir.

Rolleri itibariyle finansal sistem içerisinde aktif konumda olan Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin durumlarının araştırıldığı ve Kayseri İlinde faaliyet gösteren 102 Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlere uygulanan anket uygulaması neticesinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir;

- i. Anket uygulamasında finansal okuryazarlık ile ilgili Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlere yöneltilen ifadeler, karşılanan giderlerin bir kısmının veya tamamının takip edilip edilmediği, alışveriş esnasında fiyat kıyaslamasının yapılıp yapılmadığı, ileride muhtemel ihtiyaçların karşılanması maksadıyla tasarruf yapılması, harcamaların belli bir bütçe kısıtı çerçevesinde gerçekleşmesi, borcuna sadakat durumu, para iradesinde belli hedefler belirlenmesi ve aileye danışılması, kredi kullanmanın maliyetinden haberdar olunması gibi görüşleri alınmıştır.
- ii. Bir önceki maddede belirtilen hususlara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler arasında erkeklerin kadınlardan daha fazla dikkat ettiği sonucuna varılmıştır. Erkeklerin giderlerinin takip etme, alışveriş planlaması, para idaresi gibi hususlarda kadınlara göre daha çok önem verdikleri söylenebilmektedir.
- iii. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin mesleki kıdem yılları finansal okuryazarlık hususunda düzeylerini belirleyici en önemli şahsi unsur olarak göze çarpmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi bilgisi, mesleki kıdem yılı daha fazla olan Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerde yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun, mesleki bilgilerin artması paralelinde finansal rakamların okunmasında daha becerikli olunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mesleğin ilk beş yılında Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirlerin tecrübe kazanması ve finansal okuryazarlığın ne anlama geldiğinin, gündelik hayatta, şahsın kendisini ilgilendiren alanlarda etkisinin irdelendiği yıllar olmasından dolayı pek üstüne gidilemeyen ancak ilerleyen mesleki deneyimle birlikte finansal okuryazarlığın öneminin anlaşıldığı sonucunun ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu sonuç bağlamında Serbest Muhasebeci ve

Mali Müşavirlerin tecrübelerine binaen finansal okuryazarlığın önemini kavradıkları sonucunu beraberinde getirmektedir.

- iv. Sonuç olarak finansal okuryazarlık, özellikle finansal sistemin unsuru olan meslek elemanları açısından gün geçtikçe ve sistemde yer almaya devam ettikleri yıllar paralelinde önem kazanan, gündelik hayatta dahi önemi inkar edilemeyecek düzeyde olan konuların başında gelmektedir.

KAYNAKÇA

ALTINTAŞ, Kadir Murat; (2008), **Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi**, Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları, İstanbul.

AMATO Paul ve PREVİTİ Denise (2003), “**People’s Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, The Life Course and Adjustment**”, Journal of Family Issues, July 2003, Vol: 24, No: 5,

BAHÇUVAN, Serhat (2011), “Okuryazar Olmalıyım”, **BORYAB Dergisi**,

BAZERMAN, Max H. (2002), **Judgement in Managerial Decision Making**, 5.Baskı, New York: John Wiley.

BODIE, Zvi (2006), “A Note on Economic Principles and Financial Literacy”, Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief.

CAPUANO, Angelo ve RAMSAY, Ian (2011), “What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project”, **Research Report, The University of Melbourne**.

CAROLYNNE L J. ve RICHARD M.S. (2000). “Conceptualising Financial Literacy”, Loughborough University Business School Research Series.

CASKEY, John P. (2002), “**Bringing Unbanked Households into the Banking System**”, Harvard University Joint Center for Housing Studies.

CHİN, Tzu, PENG, Martina, BARTHOLOMAE, Suzanne, FOX, J.Jonathan, ve CRAVENER, Garret, (2007), “**The Impact of Personal Finance Education Delivered in High School and College Courses**”, Journal of Family Economics,

CLARK, Robet L. ve MADELEİNE B. D’Ambrosio, MCDERMED Anna ve SAWANT Kshama; (2006), “**Retirement Plans and Saving Decisions: The Role of Information and Education**“, Cambridge University Press, PEF 5(1),

DAVİS, Rita ve CARNES, Lana; (2005), “Employers Perspectives of Employees Personal Financial Literacy”, **The Delta Pi Epsilon Journal**.

DENİZMEN, Özlem; (2012), **Cebinde Mucize Yarat**, Destek Yayınları, İstanbul.

DREDGE, Jim; (2007), “Financial Capability Conference-Financial Education in the Workplace: Make The Most of Your Money“, **European Commission, Financial Services Authority**.

EKEN, Mehmet Hasan; (2009), “**Borsada Bilgi Kirliliği Engellenmeli**”, **BT Business Review Dergisi**, Sayı: 3.

EKŞİT, A. ve ERTAN, G. (2011), “Finans Eğitimle İlgili AB Faaliyetleri”, **Sermaye Piyasası Dergisi**,

ERCAN, Metin; (2012), “Mali Okuryazarlık Faaliyetleri”, **Radikal Gazetesi**.

FINRA INVESTOR EDUCATION FOUNDATION; (2009), “ Financial Capability in the United States: National Survey” **Executive Summary**.

GALLO, Eilee; (2006), “Credit, College and Competency”, **Journal of Financial Planning**, Vol. 19 Issue 4.

GEREK, Sevgi ve KURT, Aşkın; (2010), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümlerinde Ekonomi Okuryazarlığına İlişkin Göstergeler, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**,

GÖKMEN, Habil; (2012), **Finansal Okuryazarlık**, Hiperlink Yayınları, İstanbul.

GUYATT, Danyelle; (2009), “Beyond the Credit Crisis: The Role of Pension Funds in Moving to a More Sustainable Capital Market, **Mercer’s quarterly RI Newsletter**.

GÜNDEM DERGİSİ; (2013), **Yatırımcı Hakları**, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği Yayını,

HAYTA, Ateş Beyazıt; (2011), **Aile Finans Sistemi İlişkileri**, Gazi Kitabevi, Ankara.

HERRMANN, S.R; (2003), “Financial Planning in the Workplace-The Time is Now“, **Employee Benefit Plan Review**, Vol.58, Issue 4,

HUDDLESTON-CASAS, C.;DANES S.M. ve BOYCE L. (1999), “Impact Evaluation of a Financial Literacy Program: Evidence for Needed Educational Policy Changes”, **Consumer Interests Annual**, Volume 45, s.112

KEMPSON, Elaine ve WHYLEY Clair; (1999), Kept Out or Opted Out: Understanding and Combating Financial Exclusion, **The Policy Press**, UK.

KLINSKY, Petnies .C. (2009), “**Issues of Financial Literacy Education**,” Procedia Social and Behavioral Sciences 28.

KÖKSAL, Atilla ve OSMANOĞLU, Hakan; (2013), **Geleceğe Yatırım**, Scala Yayıncılık, İstanbul.

LUSARDI, Annamaria ve OLIVIA S. Mitchell; (2009). “How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness”, **NBER-National Bureau of Economic Researtri**, Working Paper.

LUSARDI, Annamaria ve OLIVIA S. Mitchell; (2008), “How Much Do People Know About Economics and Finance”, **Michigan Retirement Research Center**, No: 5.

LUSARDI, Annamaria; (2008), “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice”, **Joint Center for Housing Studics**, Harvard University, 2008,

LUSARDI, Annamaria ve OLIVIA S. Mitchell; (2007). “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education”, **Business Economics**.

LYONS, Angela ve SCHERPF. M.Eric; (2004), Moving From Unbanked to Banked: Evidence From the Money Smart Program, **Financial Services Review**, Vol. 13,(215-231), Issue 3,

LYONS, Angela , CHANG, Yunhee ve SCHERPF, Eric M. (2006), “Translating Financial Education into Behavior Change for Low-Income Populations”, **Association for Financial Counseling and Planning Education**, Vol. 17, Issue 2.

MANDELL, Lewis; (2006), **Financial Literacy: If It is so important, Why is not Improving?** , Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief.

MANDELL, Lewis ve SCHMID KLEIN, Linda; (2009), “The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior”, **Journal of Financial Counseling and Planning**, Volume 20, Issue 1.

MAVİTUNA, Burçin; (2012), “Bilinçli Yatırımcı”, **Forbes Dergisi**.

NORTH CENTRAL REGIONAL EDUCATIONAL LABORATORY; (2003). **21st Century Skills: Economic Literacy**.

OECD (2009), **Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis**.

OECD. (2005), **Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies Organisation**.

ONUNCU KALKINMA PLANI (2014-2018), Yurtiçi Tasarruflar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ağustos 2013.

ORTON, Larry; (2007), “Financial Literacy: Lessons from International Experience”, **CPRN Research Report**.

ÖZÇAM, Mustafa; (2006), Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye için Öneriler, **Sermaye Piyasası Araştırma Raporu**.

ÖZGÜLER, İsmet; (2013), Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi.

BAYER Patrick. BERNHEIM, Douglas ve SCHOLZ, John Karl; (1996), “The Effects of Financial Education in the Workplace: Evidence from a Survey of Employers“, **NBER-National Bureau of Economic Research, Working Paper.**

PRESIDENT’S ADVISORY COUNCIL ON FINANCIAL LITERACY; (2008), **Annual Report to the President.**

PRESIDENT’S ADVISORY COUNCIL ON FINANCIAL CAPABILITY; (2012), **Creating Financially Capable Communities: A Resource Guide.**

REMUND L. David; (2010), "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy" **Journal of Consumer Affairs**, Vol. 44.

SANCAK, İbrahim Ethem; (2012), **Bireysel Tasarruf ve Yatırımları Koruma Rehberi**, Gazi Kitabevi, Ankara.

SARAH Colins ve Ping, Chin; (2004), **Financial Education for Women in Asia Pacific**, An INSEAD Working Paper.

SPORAKOWSKI, Michael; (1979), “Financial Problems as Stress and Crisis. Developing a Personal Approach to Financial Counselling.

ŞARLAK, Zeynep; (2011), “Finansal Okuryazarlık”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, **Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları**, Ankara.

TAŞÇI, M; (2011), **Sermaye Piyasası Dergisi**,

TEMİZEL, Fatih ; (2010), **Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık**, Beta Yayınları, İstanbul.

TENNYSON, Sharon ve NGUYEN, Chau; (2001), “State Curriculum Mandates and Student Knowledge of Personal Finance”, **The Journal of Consumer Affairs**, Vol.35, No: 2,

THE ECONOMIST ;(2008), “Financial Literacy: Getting It Right on the Money”.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI ;(2011), Dünya’da ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim.

VARCOE, Karen ve DEVİTTO Martin Allen ve GO, Charles; (2005), "Using a Financial Education Curriculum for Teens", **Journal of Financial Counseling and Planning**, Vol.16(1).

WAGLAND, Sharon ve TAYLOR, S. ; (2009), “When it Comes to Financial Literacy, is Gender Really an Issue Ustralasian”, *Accounting Business and Finance Journal*, Vol. 3 (1), ss.

WORLD BANK ; (2009), “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers”.

www.spk.gov.tr, Erişim Tarihi: 03.05.2012

<http://www.oecd.org>, Erişim Tarihi: 15.12.2015

<http://www.teb.com.tr/bireysel/teb-aile-akademisi.aspx>, Erişim Tarihi: 07.12.2015.

ÖZGEÇMİŞ

Abdullah KÜÇÜKASLAN, 1989 yılında Yozgat'ta doğmuştur. İlköğrenimini İstanbul, ortaöğrenimini Kayseri'de tamamladıktan sonra 2011 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun olmuştur. 2014 yılında Beytepe Jandarma Okullar Komutanlığı (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi)'nden mezun olmuş, İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı emrinde Muvazzaf Astsubay olarak görev yapmaktadır.

Jüri Tarihi: 07.06.2017

EKLER

EK – 1 : Anket Formu

ANKET FORMU

Bu anket soruları, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Anket aracılığı ile Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerden elde edilecek bilgiler ilgili bilimsel tez dışında herhangi bir amaç için kullanılmayacak, kişisel bilgiler gizli tutulacaktır.

Saygılarımla

Abdullah KÜÇÜKASLAN

Meslekte Çalışma Süresi: () 0 – 5 () 6 – 10 () 11 – 15

() 16 – 20 () 21 – Üstü

Cinsiyet: () Erkek () Kadın

Eğitim Durumu: () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü () Diğer

Gelir Durumu: () 0 – 2000 TL () 2001 – 4000 TL () 4001 TL – Üstü

Aşağıdaki anket sorularına size olan yakınlık derecesine göre 1 – 5 arasında yanıtlayınız.

(Kesinlikle katılıyorum: 5, Kesinlikle Katılmıyorum: 1 olacak şekilde tercih yapınız.)

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Giderlerimin bir kısmını veya tamamını takip ederim.					
Alışveriş yaptığım zaman fiyatları karşılaştırırım.					
Gelecekteki ihtiyaç ve isteklerim için bir kenara para koyarım.					
Harcamalarım için bir bütçe kullanırım.					
Borçlu bulunduğum parayı zamanında öderim.					
Paramı idare etmek için hedefler koyarım.					
Paramın idaresine dair hedeflerime genellikle ulaşırım.					
Para idaresiyle ilgili konuları ailemle konuşurum.					
Krediyle satın alınanın maliyetini bilirim.					
Otomobil sigortası yaptıracağım zaman sormam gereken önemli soruları biliyorum.					
Yatırımlar hakkında bilgiye sahibim.					
Paramı idare etme şeklimin geleceğimi etkileyeceğine inanıyorum.					
Parayla ilgili verdiğim kararlarıma güveniyorum.					